

Лезги газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чӀал хуьх!

1920 – йисалай акъатзава

N 50 (11007) хемис 16 – декабрь, 2021 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Дагъустан Республикадин Кьил Сергей Меликова региондин йикъан месэлайриз талукъарнавай совещание кьиле тухвана. Абурук агъалияр чимивилелди, чими целди, экуьналди таъминарунин ва коронавироздиз акси серенжемрал амал авунин месэляяр квай.

Сифте нубатда яз РД-дин регион идара ийидай центрадиз 23-ноябрдилай 13-декабрдалди атай арзайра къалурнавай кар алай месэляяр ва абур гъялдай серенжемар веревирдна. Региондин Центрадин регъбер Мегъамедсултан Абдуралимова хабар гайивал, винидихъ къалурнавай вахтунда республикадин агъалийрилай 3 агъзурдалай виниз арзаяр атана. Абурун чехи пайни - Махачкъала, Каспийск, Дербент ва Хасавюрт шегъеррай. Агъалийри гзафни-гзаф экв, къайи яд тахъуникай гусударстводи гузвай социальный куьмек агакь тийизвайдакьай ва тайин тир пособияр гун геже твазвайдакьай шикаятзава.

“Винидихъ къалурнавай 20 йикъан муддатда центрадин аналитики кьурху кутазвай 20-далай виниз хабарар веревирдна. Къейд авун лазим я хьи, къуьд мукъвал жезвайвилляй агъалийрик энергетикадин комплекс авай гъалди секинсувал кутазва. Мукъвал-мукъвал эквер хкудзавайвилляй, яд агалзавайвилляй Махачкъала шегъердин агъалийри наразивал ийизва”, - лагъана М. Абдуралимова.

Къейд авурвал, сетдикай менфят къачузвайбуру шегъерда, общественный чкайра QR-код ар ишлемишуниз талукъ яз гъяд йикъара волонтерри тухвай рейдеррилай разивалзава. Агъалийри гъаки и жуьредин рейдер общественный транспортдани тухун теклифзава.

Социальный пулар геж гунин месэладиз талукъ яз Дагъустандин Кьили РД-дин зегъметдин ва яшайишдин рекъий вилик финин министерстводи руководстводивай гъавурда тун истемешна. 3 йисалай 7 йисалди тир аялриз пулар гуниз

талукъ яз министрдин сад лагъай заместитель Ибрагим Зайналлаева къейдна хьи, федеральный бюджетдай ахъайнавай вири пулар лазим ксарив агакьарна. Ятлани, 600 миллион манат къван бес жезвач. Республикадин Кьили министерстводин векилдин рикълел хкана хьи, Дагъустандин агъзурралди хизарин гъал-агъвал хъсанарунин месэла гъилевай йисуз са шумудра къарагъарайди я.

Къаякент райондин агъалийри муниципалитетда вакцинация авун тешкилуни гъалдиз талукъ яз авур арзайрин гъакьиндай малумат райондин администрациядин кьилин заместитель Гега Агъмедовади гана. Ада лагъайвал, агъалийри чпиз “Спутник Лайт” раб ягъун истемешзавай. Амма и жуьредин препарат чкадал алачир. Гила и месэла гъялнава.

РД-дин регион идара ийидай Центрадиз атай арзаяр веревирд авун куьтягъуналди, Дагъустан Республикадин Кьил С. Меликова агъалийрилай къевезвай гъар са арзадив мукъуьфдивди гъечлун истемешна. “Республикадин властдин органир ва муниципалитетрин руководителриз мад сеферда лугъузва: Дагъустандин ЦУР-диз къевезвай гъар са арзадив, хабардиз вахтунда килиг ва герек серенжемар къабула”, - лагъана региондин Кьили.

РД-дин мулкуна коронавироздин инфекция чуклунин вилик пад кьунин жигъетдай кардик квай Оперативный штабди мониторингдин нетижайрикай малумат гана.

РД-дин Гьукматдин Председателдин заместитель Мурад Къазиева лагъайвал, РД-дин промышленностдин ва алишверишдин предпринимателрихъ, шегъеррин ва районин администрациярихъ, Роспотребнадзордин РД-да авай Управленидихъ ва МВД-дихъ галаз санал алишверишдин ва общественный тӀуьнрин идарайрин коллективин арада талукъ Указдин истемешунрал амалдайвал гъавурдик кутунин кваллах тухузва. Гъа са вахтунда алишве-

ришдин ва общественный тӀуьнрин идарайра QR-код ишлемишзавай къайдадиз талукъ яз ахтармишунин серенжемарни кьиле тухузва. Малум хъайивал, иллаки алишверишдин центрайра Роспотребнадзордин истемешунрал амалзавач. 17-ноябрдилай къенин йикъалди, закондал амал тавуниз килигна, административный 488 протокол къенва.

Алай йисан декабрдин сифте кьилера РД-дин Гьукматдин Председателдин Сад лагъай заместитель Батыр Эмееван гуьзчивилик кваз алишверишдин идараяр мадни ахтармишна. Дуьздаль акъуднавай чӀурувилерин гъакьиндай чарар РД-дин МВД-диз рекъе тунва.

Алай йисан 13-декабрдиз Дагъустандин предпринимателрин идаради РД-дин промышленностдин ва алишверишдин министерстводихъ, РД-дин карчийрин итиярар хуьнин рекъай векилдихъ ва Махачкъала, Каспийск шегъеррин администрациярихъ галаз санал карчийрин сообществодин ва алишверишдин центрайрин руководителрихъ галаз гуьруьш кьиле тухвана. РД-дин рекъемрин министерствода “Рекъемрин волонтер” гъерекат кардик кутунва. Республикадин вузрин ва ссузрин студентри алишверишдин центрайрин коллективриз QR-код ар ахтармишунин карда куьмекар гудайвал я. РД-дин жегъилрин крарин рекъий министерстводин волонтеррини чка-чкада рейдер кьиле тухузва.

Мурад Къазиеван гафаралди, эхиримжи гъафтейра гъалар са къадар хъсанвилыхъ элкъвенва. Виликдай ахтармишунар кьиле тухвай алишверишдин хейлин центрайри муьштерияр QR-код ахтармишиз ахъайзава.

Дагъустандин Кьили алишверишдин чехи объектрин иесийрихъ галаз гуьруьшар кьиле тухун ва абур гъавурда тун истемешна. Ада лагъайвал, алай вахтунда Дагъустанда тӀугъвалдик начагъ жезвайбурун къадар сагъ хъжезвайбурулай гзаф я.

Нумрадай кӀела:

ЖЕМИЯТ

Къезил уьмуьр?..

Эхиримжи вахтунда чи газетда галаз-галаз Ахцегъ, Мегъарамдхуьруьн, СтӀал Сулейманан, Дербент районрай анрин фермерри, арендаторри чпин багълар лап гзаф емишар (ичер, чухъерар, хурмаяр) битмишарзавайдакьай еке репортажар чапнавай. Амма битмишарун запан кар яз амач. Вахчур бегъерар гъа чкадал путуйриз клани къиметрай тагайтӀа, вири кӀватзава.

► 3

МЕДЕНИЯТ

Рубгъдин девлет хуьн!

Виликан вахтара хъиз кӀелунриз гьукматди вичи са акъван фикир хъузмач. 9-11-классар акъалтӀарай аялриз хайи дидед чӀалай имтигъанар амач. РикӀелай алудмир, Дагъустанда милли чӀаларни гъа урус чӀалахъ галаз санал гьукматдин чӀалар яз гъисабзава.

► 4

ИРС

Лезги гамар хурунал чан хкунин рехъ

Лезги гамар хурун кӀвачел акъулдуни чи милли проектда Бесира Мусаевади, проектдин технический директор яз, кьилин роль къузгъазва. Техникадин терефрихъ ина акъалтӀай важиблудвал ава. Технический директорди гъихътин тадаракар, материалар, техникадин гъихътин шиклрай гамар хурун герек ятӀа тайинарзава. Проектда кье тереф ава: чирвилер гун ва производство.

► 5

УЬМУЬР

КӀавузардал хъиз лигим хъайи уьмуьр

Чпиз мягъкемвал кланзавайди я лагъана, фялейрикай сада гъана Севзиханан вилик къеняй хана акъатнавай къегъ галай ракъ эцигна. Абур галкӀур хъувун тапшурмишна. Куьгъне девирдин вагонар галкӀурдай ахътин апат жегъилдиз гилалди акунвачир. ЯтӀани ам гъавурда акъуна. Къеняй акъатнавай ракъун кьил ада чепедай асунна...

► 6

САГЪЛАМВАЛ

Ван хъайитӀа хъсан я...

Раб ягъуник вирида кьил кутазвач, гъарда вичин сивел атай ихтилатар ийизва... Коронавироздихъ галаз, духтуррилай гъейри, чнани вирида женг чӀуьна кланзавайди, анжах гъа чӀавуз чавай а завалдал гъалибвал къазанмишиз жедайди аннамешзавач.

► 9

СПОРТ

Эрелар, ваз аферин!

11 ва 12-декабрдиз Москвада грэпплингдай дуьньядин чемпионат кьиле фена. Ана ери-бине Къурагъай тир Эрелар Фейзуллаева чемпионвилдин тӀвар къазанмишна.

► 15

Замбияда - Векил яз

И йикъара РФ-дин Президент Владимир Путина дипломат Азим ЯРАГЪМЕДОВ Замбияда Россиядин Чрезвычайный ва Полномочный векил яз тайинарна. Идан гъакъиндай Указ официальный интернет-порталда ава.

Къейд ийин хьи, Азим Ярагъмедов дипломатвилдин ихътин чехи къуллугъдал тайинарнавай сад лагай дагъустанви я. Ам Къасумхурелай я. Чаз малум тирвал, Ярагъмедова 2011-2015-йисара Россиядин МИД-да РФ-дин субъектрихъ, парламентарихъ ва общественный объединенийрихъ галаз алакъа хуьдай Департаментдин директорвилдин везифаяр тамамарна. Са шумуд йисуз Эритреяда, Африкадин Кефердинни Рагъкъеъчдай пата авай, Судандихъ, Эфиопиядихъ, Джибутидихъ галаз сергъятламиш жезвай гъвечи улкъведа Россиядин Чрезвычайный ва Полномочный векил яз къуллугъна. Эритреяда посолвиле тайинардалди вилик ада РФ-дин къецепатан кранин министерствова, Тажикистанда Генеральный консулвиле къвалахна.

Азим Ярагъмедован къетлен зегъмет государстводин хейлин шабагъралди къейднава. Адахъ Дагъустан Республикадин Верховный Советдин Гъурметдин грамота, "Россиядин флотдин 300

йис", "Россиядин МИД-дин 200 йис", "Россиядин МИД-дин Консулвилдин къуллугъдин 200 йис" медалар, "Тажикистанда къуллугъ авунай" Россиядин ФСБ-дин знак, Россиядин Федерациядин Президентдин Гъурметдин грамота, "Ватандин вилик лайихлувилерай" II дережадин ордендин медаль, "Россиядин Федерациядин къецепатан сиясатдин курс умуьрдиз кечирмишуник чехи пай кутунай ва гъакъисагъ зегъметдай" медаль ава. 2020-йисуз Россиядин Президентди адаз дипломатиядин лап вини дережадин армиядин генералдин чин гана. Ихътин дережа РФ-дин къецепатан кранин министр Сергей Лавроваз, адан заместителриз ва са бязи посолриз ава.

Къейд ийин хьи, Стал Сулейманан райондин администрациядин къил Нариман Абдулмуталибова вири районэглийрин патай Азим Ярагъмедоваз цийи къуллугъ мубаракна. "Зи ва чи райондин агъалийрин патай Азим Ярагъмедоваз Замбияда РФ-дин Чрезвычайный ва Полномочный посолвилдин къуллугъдал тайинарун риклин сидкъидай тебрикзава. Къвед лагай сеферда ихътин чехи къуллугъдал эцигуни чи улкъведин руководстводи адаз ийизвай зурба ихтибарвилдин гъакъиндай шагъидвалзава. Инанмиш я хьи, ада вичел тапшурмишнавай къетлен ва важиблу везифаяр баркаллувилелди къилиз акъудда. Азим Алаудиновичахъ къвалахдин еке тежриба ава. Чна жуван ватанэглидин агалкъунрал дамахвава. Ада вичиз авунвай чехи ихтибар къилиз акъудда, улкъведин къецепатан политика менфятлуди хъун патал вири къуватар эцигда. Къвалахда мадни виниз тир агалкъунар хуьрай вахъ!" - лаганва Н.Абдулмута-либован тебрикда.

Къуд мектеб

14-декабрди РД-дин Гъукуматдин Председатель Абдулпатагъ Амирханова са жерге муниципалитетра образованидин цийи объект ар ишлемишиз вахунин месэладай совещание къиле тухвана. Къилди къачуртла, Мегъарамдхуьруьн, Ахцегъ ва Хасавюрт района цийи мектебар кардик кутунин, Къизилорт шегъерда, Къумторкъала ва Сергокъала районарлайрин бахчайриз лицензия гуни месэлайриз килигна.

Къейд авурвал, алай вахтунда 4 мектебдин дараматар эцигуни къвалахар саки акъалтларнава, гъа жергедай яз пуд сменада къелун арадай акъудунин программадин сергъятра аваз - Ахцегъ ва Хасавюрт района эцигъавай пуд мектебдин къвалахарни. Къелдай цийи чкаяр арадал гъунин мураддалди Мегъарамдхуьруьн райондин Оружба хуьрени цийи мектеб эцигъава.

Эцигна акъалтларнавай аялрин бахчайриз лицензия тайинарун патахъай РД-дин образованидин илимдин министрдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Я.Бучаев рахана. И объект муниципальный хъусиятди вахунин кърар къабулнава.

Веревердинердин нетижда Абдулпатагъ Амирханова, ихтилат физвай объект ар ишлемишиз вахкуниз гъазурвилер аквадайла, талукъ ведомствойри вири терефрихъай ихтармишун, чкадал фена, къвалахдин ериди кимет гун чарасуз тирди къейдна.

вар хуьрай я. Лагъана къанда, и къве хуьрени къурушвиар яшамеш жезва. В.Гъасанован ери-бине Къурушвилер тир. Ам чаз малум хъайивал, Хайтакъар тухумдай я. Азербайжанда исятда къурушвиар яшамеш жезвай са шумуд хуьр ава. Амма Къуруш твар са хуьрелни алач.

Гъурметлу хуьруьнвиар, ша чна яргъара яшамеш жезвай чи ватандашрилай чешне къачун. Бизнесдал машгул жезвай ксарин къейтла, хъсан кар, чи хуьруьн тварни виниз хкаж жеда. Мумкинвилер авай къурушвиар лагайтла, цудралди ава.

Чи багъри газет республикадин муькуь газетрилай, тираждал гъалтайла 1-чкадал хъун - им лезгийр патал еке дамах ийиз жедай къвалах я. Чун маса миллетрилай, къадардал гъалтайла, са къадар тимиля лугъзватлани, Заур, Васиф хътин къегъал рухвайри чун абурулай вилик жергеяра твазва. Ша чна чи вацун гурлувал мадни артухарин.

Заз "Лезги газетдин" куьмекдалди Васифазни Заураз бубайрин ватандиз муьманвиле атун теклифиз къанзава. Зун гъазур я куьн къабулиз. Зи теклиф, гъурметллубур, куьне инкар тийидайдахъ умудлу я. Гатуз за куьн гъузлемешида хайи бубайрин ватан тир къакъан Къурушдал.

Аферин квест!

Шихали БАГЪИРОВ, Вини Къуруш

Мукъвара зун "Лезги газет" хъин патал хуьруьн почтадин идарадиз фена. За ам гъар йисуз хъизвайди я. За почтадин начальнай ЭСКЕРОВ Маликаз газет кхъиз атанва лагайтла, ада заз 2022-йис патал газет чаз, Къурушрин вири агъалийриз, чи хуьруьнвиди къвенва лагъана. За адавай твар жузура вичиз адан твар чизвач лагъана, ам Ярославль шегъерда яшамеш жезвай кас тирди хабар гана. Ахла чаз газетдин чинилай "Лезги газетдин" тираж виниз хъунин патахъай чалишмишвал ийизвай чи къурушвидин твар чир хъана. **Васиф ГЪАСАНОВ**, квест чухсагъул! Куь чан сагърай! Куь жибиндик, суфрадик Аплагъди мадни берекат кутурай!

"Лезги газетдин" 4-ноябрди акъатай 44-нумрада чапнавай "Къурушвириз савкъат" макъаладай якъин жезвайвал, ам Кълар райондин Члакарин Паласа хуьрай я. Газетдин тираж хкаж хъуник пай кутунвай муькуь кас - Заур Балакишев - Вур-

Коронавирус: эхиримжи рекъемар

РД-дин Роспотребнадзордин делиралди, 15-декабрди Дагъустанда коронавирус акатайбурун къадар 63 697-дав агакънавай. Эхиримжи юкъуз коронавире акатай 155 кас дуьздак акъудна.

Гъа са вахтунда духтуррилай начагъ хъайи 58 709 кас (эхиримжи юкъуз - 111) сагъар хъийиз алакънава. Санлай къачурла, республикада 3 468 785 кас ахтармишнава. 3795 кас, амайбурукай чара авуна (изоляция), къвалера ава. Дагъустанда коронавиредик 3079 (эхиримжи юкъуз - 10) кас къена.

Къилин редактордин гаф Цийи шартлара

Мегъамед ИБРАГЪИМОВ

Алатай гъафтедин эхирра Махачкъалада республикадин СМИ-яр патал лишанлу вакъиа къиле фена: "Регионрин СМИ-яр - рекъемрин гъакъикъатдин цийи шартлара: вилик финин рекъер" лишандик кваз тешкилай форумди жуьреба-жуьре регионрай вири улкъведиз машгур цудралди журналистар санал къватна. Къилди къачуртла, абурун арада ТАСС-дин къилин редактор-

дихъ гъихътин метлеб авай? Сад лагайди, ада жуьреба-жуьре регионрай тир хайи члаларал кхъизвай гъаф къадар журналистриз чеб чпихъ галаз таниш жедай мумкинвал гана. Малум тирвал, ихътин гъуруьшрин куьмекдалди пешекарвал артухариз, тежриба чириз, къвалахда цийивилер твадай рекъер жагъуриз жезва.

Къвед лагайди, форумди милли члаларал гъазурзавай контент интернетдин жуьреба-жуьре майданра вилик тухудай, машгурдай сирер

дин сад лагай заместитель Лана Самарина, ТАСС-дин регионрин къуллугъдин къил Андрей Цицинов, "Интерфакс" агентстводин генеральный директордин заместитель Михаил Кетько, "Российская газета" изданидин къилин редактордин сад лагай заместитель Михаил Чкаников, "Россия сегодня" агентстводин режбердин сад лагай заместитель Наталья Лосева ва масабур авай.

Пуд юкъуз давам хъайи чехи форумдин сергъятра аваз Дагъустандин Къил Сергей Меликован пресс-конференция, Урусатдин милли ктабрин сад лагай фестиваль, ктабрин "Тарки-Тау" мекера, республикадин жаван журналистрин слет, Кеферпатан Кавказдин са жерге регионрин милли члаларал акъатзавай газетринин журналрин къилин редакторрин гъуруьш, мастер-классар, элквей столар, конкурсар ва хейлин маса мярекатар тешкилнавай. Иштиракчийри алай аямдин технологиярин шартлара печатдин СМИ-яр вилик тухунин рекъер, социальный сетра къвалахунин жигъетдай авай цийи къайдаяр, улкъведин журналистикадин хиле къиле физвай дегъивилер ва пара маса месэлаяр веревирдна.

Чи фикирдалди, виридалайни важиблу ва кар алай мярекат Сергей Меликован пресс-конференция тир. Ам гатундалди, республикадин Къили форум ахъаюниз галукъарнавай серенжемда иштиракна, къецепатан регионрин ва чкадин газетринин журналрин редакцияри, чапханайри гъазурнавай выставкайриз килигна, абурун жигъетдай вичин фикирар лагъана. Саки пуд сятда давам хъайи пресс-конференциядал Дагъустандин режберди журналистрин цудралди суалриз жавабар гана. Лагъана къанда, СМИ-рин векилрихъ галаз къиле фейи и гъуруьш Сергей Меликова халкъдин вилик ийизвай гъахъ-гъисабдиз (отчет) ухшар тир. Гъар са суалдиз геьнешдиз, гъавурда акъадайвал жавабар гана, республикада авай хци месэлаяр къейдна, къилиз акъудиз алакънавай краникай хабар гана. Санлай къачурла, и пресс-конференцияда федеральный ва чкадин изданийра къвалахзавай 80-далай виниз журналистар иштиракна.

Милли члаларал акъатзавай газетар, журналар патал и форум-

чирна. Хайи члаларал акъатзавай изданийрин къилин редакторрин гъуруьшдин вахтунда рахай гъафбуру (мисал яз, Чечнядин, Калмыкиядин векилри) чпин регионрани газетрин, журналрин тиражар йисалай-суз тимилай жезвайди къейдна. Абурун гафарай гъакни малум хъайивал, и кардин вилик пад къаз лап четинзава, гъавилляй гъар са изданидихъ интернет-сайт, социальный сетра хъуси аккаунтар ава, абурун куьмекдалди изданийрин къвалах вилик тухузва.

Гъакъикъатдани, неинки са милли, гъакни урус члаларал акъатзавай СМИ-рин тиражарни агъуз аватзава. Ихътин гъалара, гъаф изданийри хъиз, "Лезги газетдин" интернетда къвалах къайдадик кутунва. Амма им печатдин версия къвед лагай дережадиндаз элквейненва лагай члал туш. Гъамиша хъиз, инлай къулхъни газетдин печатдин версия сад лагай чкадал жеда, баркаллу лезги халкъдин куьмекдалди адан дерехани хуьда, тиражни. Гъик лагайтла, чарчин газет гъиле къуна къелунини телефондин ва я планшетдин экрандилай малуматрихъ галаз таниш хъунин арада чилинни цавун арада къван тафават ава.

Медиафорумдин сергъятра аваз къиле фейи са мярекатдал ТАСС-дин къилин редактордин сад лагай заместитель Лана Самаринади къейд авурвал, Дагъустандин милли члаларал акъатзавай изданийр неинки са халкъдал малуматар агакъарзавай такъатар я. Абуру Дагъларин улкъведин меденият хуьнин карда къетлен чка къазва. Гъакъикъатдани гъакъ я. Мадни алава хъувуртла, республикадин милли члаларал акъатзавай газетарни журналар Дагъустандин журналистикадин безекар я. Абуру галачиз чи журналистикадин эфзелвал квахвада, къуватни зайиф жеда. И кар фикирда къуна, чи милли изданийриз государстводин патай гузвай куьмек артухарунихъ еке метлеб ава. Гъич тахъайтла, анра къвалахзавай къуллугъчийрин мажибар хажунин игътияж ава. Агъуз тир мажибар себеб яз, милли газетрин, журналрин редакцияриз къвалахиз къезвай жегъил къуватрин къадар лап тимилай я. Саки авач лагайтлани жеда. Къедамаз къайгъу члугун тавуртла, пака абурун къисмет мадни хаталувилик акатда.

Нариман ИБРАГЪИМОВ

ТАРИХДИН ламатрихъ галаз женг члугур, тарихдин гъахълувал, гъакьикъат патал сагъламвал, къуллугъар, уьмуьр гъайиф татай алимарни хъана. Абурукайни сад дидедиз хъайидалай инихъ и мукъвара виш йис тамам хъайи рагметлу тарихчи **ЭМИРОВ Нурмегъамед Пирметович** тир.

Ахцегърин школада 6-класс кутьягъай Нурмегъамед 1926-йисуз Дербентдин педагогвиллин техникумдик экечна. Анаг акъалтларайла, жегил Дагъустандин Стлал Сулейманан тварунихъ галай педагогвиллин институтдиз гъахъна. Обществовед-экономиствиллин пеше къачур жегилдикай Ахцегърин ШКМ-да (хуьруьн жегилрин школа) муаллим хъана. Гъа и йисуз ада мехъерни авуна, адани яру партизан Феталидин руш Салигъата къисметар сад авуна.

Школада са шумуд йисуз къвалахай жегил Кеферпатан Кавказдин крайисполкомдин къвалал гвай тарихдинни лингвистикадин илимрин ахтармишунрин институтдин аспирантурадик экечна. Сифте ада Владикавказда, ахпа Пятигорск шегъерда клелна. Аспирантура кутьягъдай мумкинвал хъанач, хейлин преподавателар 1936-йисарин жазайрин менгенайрик акатна ва аспирантура агална. Эмиров Махачкъаладиз хтана ва СССР-дин илимрин Академиядин Дагъустандин филиалдин тарихдин, члалан ва здебиятдин институтда къвалахал акъвазна.

Тарихдин женгчи

1941-йисан зулалди Н.Эмирова илимдин гъевчи къуллугъчивиле, секретарвиле ва тарихдин сектордин заведующийвиле къвалахна. Фашистрихъ галаз худда дъевяр физвайла, Нурмегъамедни гуьбъуллувилелди фронтдиз рекъе гъатна. Сифте Луговский областда, ахпа Горький шегъерда хъана. Артиллериядин училищеда политрукъар гъазурдай курсара чирвилер къачуна. Бедендик синих акатай офицер операция авуна ва ватандиз рекъе хтуна. Эмиров ВКП(б)-дин Дагъустандин обкомдин лекторвиле тайинарна. Са вахтундилай обкомдин секретарди Эмировал Дагъустанда 1900-1920-йисара инкъилабдин гъерекат киле финиз талукъ материалар, документар къватлуниин лап муракаб къвалах тапшурмишна. 1943-1945-йисара ада Москвадин, Ленинграддин, Владикавказдин, Ростовдин, Грозныйдин, Астрахандин, Бакудин ва Тифлисин государственной архивра, лазим документар, чарар-царар жагъуриз, йикъар йифер акъудна. Эхир къилин нетижа яз, ада тарихдин метлеб авай 300-далай виниз документар хкана ва ВКП(б)-дин обкомдиз вахкана. Гъа и документарин бинедаллаз "1917-1921-йисара Дагъустанда Советрин власть патал тухвай женгер" твар алаз ктаб акъудна.

Эмировакай Дагъустандин твар-ван авай инкъилабчийрин халисан биограф хъана. Ада сифте яз "Къазимегъамед Агъасиев", "Уллубий Буйнакский", "Махач Дахадаев" ктабар гъазурна, чапдай акъудна. Анжах гъакьикъи документарин бинедаллаз гъардаз вичиз къвезвай къимет гана.

1946-йисуз Н. Эмировакай КПСС-дин ЦК-дин къвалал гвай Высший партийный школадин аспирантурадин аспирант хъана. 1947-йисуз алимди "Туьркверинни немсерин интервентрихъ галаз Дагъустанда Советрин власть тайинарун патал женг" темадай диссертация хвена ва гъа ихътин твар алаз ктабни акъудна. Тарихдин илимрин кандидат илимрин Академиядин Дагъустандин филиалдин тарихдин, члалан ва здебиятдин институтдин директорвиле тайинарна. Къуд йисуз ада зегъмет члугуна ва гъа и вахтунда институтдин издательствода урус члаланни лезги, дарги, авар, къумукъ члаларин словарар чапдай акъудна.

Эмирова тухузвай ахтармишунри, чапдиз акъудзавай макъалайри вичин кар авуна. "Шамилан патал алайди я, илимдин къвалахра буржуазиядин миллетчивилиз рехъ ганва, тарихдив дуьз эгечлазавач" лугъудай тахсирар кутуна, ам къуллугъдикай азадна. Ам госуниверситетдиз къвалахал хъфена. Республикада сифте яз "Знание" обществонин Дагъустандин отделение кардик кутур, Дагъустандин тарихдин илимдин бине эцигъай

бурукай сад тир кас университетда Дагъустандин тарихдин кафедра тахъуни мягътеларнай. Ада кафедра ачухун патал гзаф чалимишвална. Гъавурда такъазвай, милли тарихдикай хабар авачир алимрихъ, руководителрихъ галаз къвалахун регъятни тушир. Гъа и кар патал ам са шумудра Москвадизни акъатна. Эхирни 1968-йисуз ДГУ-да Дагъустандин тарихдин кафедра ачухна. Эмировни адан заведующий хъана. СССР-дин маса республикайрин са университетдани милли тарихдин кафедраар авачир. Кафедра ачухун бинедилай куквалди Эмирован зегъмет,

агалкъун тир. Та 1985-йисалди ада кафедрадиз регъбервал гана. Гъикъ лагъайтла, ахпа кафедра агална. И кар гъеле 1978-йисуз кыле тухуз къанзавайди тир, амма Эмирова Москвадиз ягъай телеграмма себеб яз агалначир.

Эмиров "Къецепатан дъевдин интервенция ва 1918-1921-йисара Дагъустанда граждан дъеве" темадай диссертация кхъинив эгечна. Эмирован къилихар, гъакьикъи документрив эгечлазавай тегъер чизвай профессор, филологиядин илимрин доктор Аза Тахо-Годида адаз лагъанай: "Килиг, вуна ахътин тема гъиле къазва хъи, чи гзаф гъакимриз хуш тежедай. Хъсан я хъи, ви бармакъдин кукъ сагъ амукъайтла". Эмироваз чизвай, гъихътин къуватриз ажугъ къведатла, амма ада къулукъ члугуна. Диссертация Ростовдин госуниверситетда хуьдайвал хъана. Идакай хабар хъайила ректор Ю. Ждановаз Дагъустандин обкомдай телеграмма ракъурна: "Эмирован диссертациядин материал Дагъустанда гъялнавач. Гъакъ хъайила, ам республикадиз рекъе хтун тлабазва". Ректорди Махачкъаладиз жаваб хгана: "Н.П.Эмирован хътин члехи ва документралди девлетлу диссертация эхиримжи йисара чал гъалтнавач. Автордизни илимдин жигъетдай вичин къатлунар, фикрар гъахълубур яни, тушни гзафбурун вилик тестикъариз къанзава. Адан илимдин къвалах чна уьлкведин твар-ван авай илимдин центрайриз рекъе тунва. Анрайни, чпин фикрар лугъуз, алимар къвезва. Эгер квезни лугъудай гафар аватла, чкадал атана, диссертация хуьдай советдал рахух".

Телеграмма ягъайбурухъ Ростовдиз фидай, советдал рахадай виклегъвални хъанач. Эмирова докторвиллин диссертация агалкъунралди хвена. Вичин илимдин къвалахда 1918-1921-йисара, документрал асаслу яз, Советрин власть тайинардайла. Дагъларин уьлкведин векилри гъихътин къегъалвилер, хаинвилер, зайифвилер къалурнатла, вуж вуж тиртла, гъадакай ачухдиз кхъенвай. Имни лагъай члал тир хъи, Эмироваз республикада рагъ алай югъ къалур хъийидач. Гъакъ хъуни авуна. Адан илимдин къвалахал къадагъа эцигна. Къуллугъдикни тунач. Чинебан гъуьнтлуьникни кутуна.

Зун къанни цлуд йис идалай вилик Эмирован уьмуьрдин юлдаш Салигъатахъ, руш Магъидихъ галаз гуьруьмиш хъанай. Абурун рахунрай тайин хъайивал, гъа и гъуьнтлуьни, къадагъайри ДАССР-дин илимрин лайихлу деятель, "Знак Почета" ордендин сагъиб, Дагъустандин тарихдин илим вилик тухуни еке пай кутур халисан алим фад уьмуьрдивай къакъудни авуна. Нурмегъамед Пирметовича тунвай тарихдин девлетлу ирсиникай алимри, тарихчийри къени менфят къачузва.

Веревирдер Къезил уьмуьр?..

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор

Ихътин суал и мукъвара ОТР каналдайни веревирдзавай. Уьмуьр къезилди, асантди, регъятди хъуникай вири инсанри вири девирра фикрзавайди чи тарихра фадлай гъатнава. За къатлузвайвал, ин-

саният датлана уьмуьр къулайди, къезилди, четинвилер фад ва регъятдиз алудиз жедайди хъун патал гъерекатда хъайиди я, гилани гъакъ я.

Месела, чи уьлкведа Октябрдин инкъилаб гъалиб хъайивалди, обществонин вилик сифте эцигъай члехи месэла уьмуьрдин вири хилер, вири уьлкве электричестводалди таъминарундинди тир. Ахпа индустриализациядин, коллективизациядин, вирибуру сад хъиз савадлу авунин, культурадизни санитариядин жигъетрай виликди финин прогрома-яр арадал гъанай... Вири вуч паталди тир? Анжах уьмуьр къулайди, регъятди, къезилди, инсанри чеб инсанар тирди гъисс авун паталди туширни?..

Гила, акъван йисар, саки 100 йис алатайла, макъаладин къилиз гъанвай суал вучиз арадал атанвайди ятла? Ада гзафбурукъ къалабулукъ кутунвайди, кутазвайди гъа передачадин вахтунда ана иштиракай ксарин жавабрайни, чи къенин йикъан гъакьикъатдайни, вилериз акъазвай гзаф краайни, яшайишдин шартларайни чир жезва. "Уьмуьр регъятди жедайди ятла?" - суални арадал къвезва.

Гъикъван яргъал космос чаз мукъва хъанвай!.. Гъетерал фена хтунни гила мах хъиз акъазмач. Гъа тегъерда электроника, микробиология, нанотехнологияр, искусственный "акъул" лугъудайбури (роботар) арадал гъанва. Вирида инсанрин уьмуьр, асайиш, яшайиш къезиларун лазим тир. Амма...

"Къезил уьмуьр къандани?" суал арадал атанва. XXI асирда ихътин суал?.. Уьмуьр къезилди тиртла, и суал бажагъат арадал къведай. Передачада иштиракай (чкайрилай зенгер ийиз) гзаф ксарин уьмуьр регъят туширди, къвердавай четин, залан жезвайди къейдзавай. И кардин себебарни къалуриз алахъзавай. Телеканалар чна акъвазарин. Абуру, мумкин я, авачир крарни авайбуру хъиз къалурун... Зун гъар юкъуз чка-чкадал акъазвай бязи крарикай рахазва. Рахуриз тазва.

Помидорар Дагъустандин чилел битмишариз тежедай шегъер, район, хуьр аватла заз чидач. Вични, алай вахтунда чи СМИ-рин саки вири такъатрай раижзавайвал, парникар, чими къвалер, салар авачир са хуьрни чи патара амайди хъиз туш. Парникрин вахт къуьд я. Бес гатуз чи мулкарал - я аранда, я дагълара - помидорар битмишариз жезмач жал? Вири и крар санлай веревирд авурла, ахътин фикрдал къвезва хъи, акъул пара жердавай, чи крар чпелай аслу тир ксарин нефсерин къанихвални гъакъван виликди физва. Парникар хъайивалди, гатузни помидоррин къимет хъуьтлуьнда ала агъуз аватнач. Авач Дагъустанда помидорар (къезил къиметдихъ къачуз жедайбуру). Ингъе гъихътин нетижадал гъиз тазватла чи асил ва акъул гъакъван вилик фенвай савдагарри. Чи шегъеринни районрин базарар нин хуссият я? Вучиз базар шей гъасилзавай майиштарилай, карханайрилай къуватлу жезвайди я?

Помидорар "тежезвайди" хъиз, чи мублагъ чилерал келемар, газарар, чугъундуруар, гъатта клешнишарни хъжез-

май хътинди туш. Ихътин майваяр гила Китайдай, Аргентинадай, масанрайни гъизвай хъиз я. Жуван чилел гъасилиз жезвай хъачни са гъинай ятла гъун вилив хуьзва?..

Эхиримжи вахтунда чи газетда галаз-галаз Ахцегъ, Мегъарамдхуьруьн, Стлал Сулейманан, Дербент районрай анрин фермерри, арендаторри чпин багълара лап гзаф емишар (ичер, чухъверар, хурмаяр) битмишарзавайдакай еке репортажар чапнавай. Амма битмишарун залан кар яз амач. Вахчур бегъерар гъа чкадал лугуйриз клани къиметрай тагайтла, вири къватзава. Им бес чи уьмуьр регъятвиле твазвай делли яни?

Базардал кило картофар 50-100 манатдиз акъуднава. Яр-емиш 70-100 манат... Яклун, нисидин, какайрин, ягълуйрин къиметрихъ калтугиз жезмач... Фан къиметни - гъакъ!..

Дагълар чи саки ичли хъанва. Амач анра цлудралди виликдай хеб-мал хуьз хъайи, як, нек, ниси, вирт гъасилиз хъайи дагъвийар.

"Перестройкадини" цийи "демократияди" чи дагъларин агъалийрикай, гъакъ аранда къвал-югъ кутурбурукайни са куьруь вахтунда цийи "мигрантар" авуна. Чанта къуьнуьз вегъена, инай-аниз, анайни масаниз, къил хуьз къанз, фидайбуру

Дугъриданни, жуван чилел жуван гилералди, гъекведальди битмишарай емишар, майваяр са жуьрени маса гуз тахъайла, къил хуьдай шартлар чкадал тун тавурла, и жемятар гъиниз фида? Чпи чеб недани? Африкадин къумлухрани, Америкадин джунглийрани (тамарани) ихътин иесисузвал хъайиди туш. Бажагъат ава гилани. Амма чи хуьрер ичли хъанва, мадни ичли жезва. Къил хуьз жезвач чкадал... Бес четиндаказни яшайиш туьклуьриз тежезвайла, ибуруз "къезил уьмуьр къандани?" суал вуч лагъана гузвайди ятла?

Чи халкъдин эхунар екебуру я. Чи халкъ кармашай къван дъевяр, кашарни мекеьер маса са халкъдизни акурди туш. Я Европада, я Америкада, я масанрани. За гъиссзавайвал, чи халкъар (Россияда, Белоруссияда, Кавказда, Украинада...) ислягъ вахтарилай гзаф дъевейринни бунтарин, рагълуринни къекъуьррин, кашарин йисара яшамаш хъана. "Дъеве" гаф чи инсанрин япарай акъатай, мецелай алатай вахт хъанатла заз чидач. Члехи Гъалибвал къачуна 76 йис ала-тайлани, чун "мад дъеве квез тахурау!" лугъуз рахазва. Вучиз лагъайтла, дъеве хъиз инсанар, уьмуьр дарвилера, тларвилера, усалвилера твадай завал авач.

Им лагъай гаф я хъи, регъят, асант уьмуьр чахъ хъайиди туш. Исятдани авач. Дъеве, завалар, инкъилабар авачтлани, инсанривай регъятвилелди фу нез, ял ягъиз, аялар члехи ийиз, тербияламишиз вучиз жезвачтла? Къенин югъ хъсандаказ, асантдаказ туьклуьриз, кыле тухуз тежезвайбурувай пакадин югъ риклиз кланивал регъятдиз, къезилдиз тухуз жедайтла?

Уьмуьр регъятардай гзаф прогрома-маяр, проектар авайди я лугъузва эхир. Гъукуматдин къурулушри, сифте нубатда Президентди абур чи вилик гъизва. Сад лагъай йисни туш. Кесибвал алудиз, четинвилерал эхир эцигиз, душманвилер, гъерезвилер терг ийиз къанзава... Гъикъван хъсан ниятар!!! Амма къезил жезвач уьмуьр. Ина гъакьикъи уьмуьрдин илим герек жезва. Гъакьикъи политика (сиясат). Демократия ятла, ам халкъдинди хъун герек я. Гъелелиг авайди "олигархинни" лугуйрин, аяндаринни маргин, тапархъанринни къуру хиве къунрин (гъараюнрин) "демократия" я.

Гъажи КЪАЗИЕВ,
Хасавюрт райондин Къурушрин
хуьруьн 1-нумрадин юкъван мектебдин
лезги члаланин литературдин муаллим,
“Дагъустандин лайихлу муаллим”

ДУЪНЪЯДИН винел, Дагъустанда хъиз, са шумуд миллет санал стхавилелди яшамеш жезвай гьукумат мад алач жеде. ЮНЕСКО-дин деллралди, гьар вацра дуьньяда къве члал квахъзава. Хайи члалар квахъунин хаталувал авай девирда диде члалан, къилди къачуртла, лезги члалан къайгъу члугун гьар са лезгидин эвелимжи буржийрикай я.

Еке шегьерда сад-садал гьалтайла, чебни Дагъустандай тирди чир хъайила, сада муькуьдавай хабар къада: “Вун гьинай ва гьимиллетдикай я?” А кас жуванбурукай тирди чир хъайила, гьелбетда, риклер ачух жеда, гьугьуьларни - шад. Эгер къведни лезгийр хъана, сада жуван хайи члалал рахаз чир тахъайтла, гьихътин фикирдал къведа вун? Аферин лугъудани вуна адаз? Акъазвайвал, гьахътин девир алуькнавай хътинди я.

Алай вахтунда гьатта къепина авай аялди хъ галазни чпин диде-бубаяр урус члалал рахазва, дидедин некелди хъ галаз атанвай хайи члал квал къазва абуру. Нетижанда мектебриз къезвай члехи пай аялар урус члалал рахазва. Эгер абуру шегьерра аял-

мир, цегь, гатфар къведа”. Эхирни, чара атлайла, зун чи багъри “Лезги газетдин” къилин редактор Мегьамед Ибрагьимовавай ва адан заместитель Куругъли Ферзалиевавай лезги районрихъ галаз алакьа хъана, анра къванни аватла хабар гун тлалабна. Акъуд тийизвай учебникар гьанрани гьинай хъурай?!

Чахъ чи Дагъустанда Халкъдин Собрание, ана вири миллетрин векилар - депутат ава (гъайиф хъи, муаллимрикай ана депутат хъайи кас бажагъат ава, алимиркай ава). Вучиз ихътин, мектебриз талукъарнавай месэляяр садра къванни а Собранидин вилик эцигъавач, тахъайтла акъалтзавай несилприн клелунрин месэла герек амачни? Лугъудайвал, муаллим я ман, муаллим, низ герек я ви 15 агъзур манат пул къачузвайди...

Лугъуда хъи, са касдин къадир ам рагъметдиз фейидалай къулухъ чир жеда. Амач чи гьар са лезгидин рикле инсанпересвиллин, ватанпересвиллин ишигъ куькьуьрай рагъметлу алимар - Мегьамед Гъажиев, Ражидин Гъайдаров, Агъмедуллагъ Гьулмегьамедов ва члалан маса устадар. Белки, гьабурухъ галаз члалан месэляярни хъфенатла? Им лагъай гаф туш хъи, члалан къайгъуда авач, ава, гъайиф хъи, эхирдалди тухудай кас жагъизвач. Мисал яз, 2012-йисуз милли члалар вилик тухунин патлахъай Махакъалада еке конференция къиле тухванай. Адалай гъейри, алатай йисара лезги

Ругъдин девлет хуьн!

рин бахчайриз физвайбур яз хъайитла, айибизни жедач, анра вири миллетрин аялар ава, гъавилай урус члалал рахун чарасуз жезва. Бес къваллиз хтайла къванни, жуван аялрихъ галаз хайи члалан везиндалди рахачни? Адан лезет чир хъурай, адан руьгъ акатрай.

Са вахтара диде-бубайри чпин аялриз урус члалал гьисабар чирдай, гегежегда регъят хъурай лагъана. Гила лагъайтла, жуван хайи члалал гьисабар ийиз жезвач, гила аялри чпин балайризни къуьзуь бубайриз урус члал чирзава, абуруни и кардал шад я. Яраб тахсиркара вужар ятла? И кардин патлахъай за са шумуд аялдин иесилрихъ галаз сугъбет тухвайла, абуру тахсир телефонрик куьтава, гуя абуру гьанрай чир жезва. Бес аял шехъ тавурай лагъана, абуру телефоннар вугузвайбур вужар ятла? Бязибур лугъунни ийизва: “Гьиниз фида а члал? Ам гьиниз квахъда?” Гьурметлуьбур, бес Азербайжанда яшамеш жезвай агъзуралди лезгийриз виридаз члал чизмани? Мад гьихътин мисал герек къезва?

Ша гила чун “дуьвлриз” килигин. 51-йис яз за Къурушрин хуьруьн 1-нумрадин юкъван мектебда къвалахиз. Виликан вахтара хъиз клелунриз гьукуматди вичи са акъван фикир хъузмач. 9- 11-классар акъалтларай аялриз хайи диде члал имтигъанар амач. Рикелай алудмир, Дагъустанда милли члаларни гьа урус члалахъ галаз санал гьукуматдин члалар яз гьисабзава. А йисара хуьруьн мектебриз муьквал-муьквал меркездай алимар, шаирар, писателар ва маса лайихлу инсанар къведай, абуру аялрихъ галаз гьугьуьшмиш жедай, герек тир месэлярикай рахадай, чпин ктабар багъишдай. Гила я хкъезмай алимар амач, я клелунрин гьалар ахтармишдай гьакимар. Гила неинки писателрин ктабар, гьакл аялар патал лезги члалан учебникар къит хъанва.

Виликрай Дагъустандин мектебар патал урус члалайни квал учебникар гьа чкадал акъудзавай. Гила лагъайтла, неинки урус члалан, гьакл хайи милли члаларин учебникарни квал Москвадани Санкт-Петербургда акъудзава. Вучиз? Дагъустанда чапханаяр тлимил авани? Жечни абуру ина, чкадал акъудайтла? Мисал яз, за тарс гуьзвай 6-классда тек са ктабни авач лезги члалай, жувахъни авайди гьа жуван са ктаб я. Зун и месэладин патлахъай Минпросдихъ, Тахо-Годидин тлварунихъ галай илимдинни ахтармишунрин институтдихъ, ДИРО-дихъ галаз алакьадиз экъечна. Гъайиф хъи, гьар йисуз гьа са гафар я ван хъжезвайбур: “Пул авач, къведай йисуз жеда”. Гьа ик - гьар йисуз. Бубайрин мисалда лугъудайвал: “Рекъи-

члал гьунгуьна хутада ла-гъана, мад алимарни муаллимар къватл хъхъанай. Анал гьар са секциядай жавабдар ксарни хъанай (“Лезги газетдиз” абурун сиягъни акъатнай). Гьа иналди а конференциярин гьерекатарни куьтягъ хъана, члалан - къадар-къисметни.

Гьелбетда, чи газетрин чинриз са бязи алимири члалакай чпин фикирак хъизва, гьужетарни арадал къезва. Гъайиф хъи, гьарда вич “хан” я лугъуз, “дурна, балугъ, къирхаягъ” квай араба хъиз, члал гьа алай чкадилай юзазвач. Гьи алим я исятда чи члал гьунгуьна хутада алахъзавайди? Эгер аватла, чунни, - муаллимар гъазур я куьмек гуз. Мумкин я са бязибур лугъунни: “Вуч хъанва чи члалахъ?” За и кардин патлахъай хъинни авунай, дегишвилер тахъавилай мад хъиниз мажбур хъезва. Туькьуьр хъувуна кланзавай къвалахар гзаф ава.

Гьурметлу алимар, мектебра къвалахзавай муаллимар, диде-бубаярни! Ша чна сифтени-сифте члал хуьн. Ам вахтунни ваъ, чна дегишарзава. Бязи вахтара Къасумхуьрел тухузвай лезги члалаз талукъарнавай мярекатар акурла, пехилни жеда. Ахътин районар бес чи Къиблепатан Лезгистанда тлимил авани? Гьанрани члалаз бахшнавай суварар акунайтла, гьикъван риклерик шадвал акатдай! Гьелбетда, ибур вири сифтени-сифте райондин къил я лагъана ваъ, вичин пешедиз, алимвиллиз гьурметзавай Абдулмуталибов Нариман муаллимдин алакьунар, члал хуьн патал чалишмишвилер я.

Къурушрин хуьруьн мектебрикай рахайтла, абуру еке океандин юкъвал алай са гъе чли къураматдай къазва. Иниз къведай касмас лап къит я. Ятлани чунни къулухъ галамуькъзавач, чнани чи везифар къиле тухузва, чи муаллимрини хайи члалаз екез гьурметзава, вири жуьрейрин мярекатра, юбилейра, олимпиадайра иштиракзава. Тафаватлувилерни жезва. Маса миллетрин арада аваз, жуван члал генани хуьн патал лезги члалал “Къурушрин сес” газет акъудзава.

Члал ва литература вич-вичиз, инсанрин куьмек галачиз садрани дегиш жедач ва квахъдач. Чи мурад члал гьунгуьна хутада лагъана вилик экъечизавай гьар са жавабдар касди вичин хъуси фикирак ваъ, члалан вири къайдаяр, къетленвилер, герек атайла нугъатрин лексикани, муаллимрин меслятарни фикирда къада, и карда са муаллимни къулухъ акъаздач.

Ша чна чи хайи члалал дамахин. Къуй шегьерра яшамеш жезвай диде-бубаяр лезгийр тир аялризни жуван хайи диде члалал - лезги члалал рахадай мумкинвилер хъурай!

Устаддихъ галаз гьугьуьш

Камилла МЕГЪДИХАНОВА,
студентка

Гьар са хизанда яргал йисара арадал атанвай вичин адетар ава. Абурукай садни дяведин цаяра чанар гайи игитриз икрам авун я. Са юкъуз зунни зи члехи диде “Гьамишалугъ цай” алай чкадал фена. Рекъе зи вил Ватандин Члехи дяведин игитриз бахшнавай картинарин выставка жезвайдакай хабар ганвай плакатда акъуна. Чнани аниз фин къетна. Ингъе чун залда ава. “Ширин цин уьцуйвал” ва “Чилин нефес” картинари чи фикир чпел желбна. Абуруз чун яргалди килигна. Зи рикел абурун автор аламукьна - **БАЙРАМОВА Зилфи**. Гьугъуьнлай Дагъустандин художникрин Союздин юбилейдиз бахшнавай выставкадиз акъатайла, инани гьуьл алай картинади зи вил гьасятда вичел желбна, инални таниш тлвар - Байрамова Зилфи алай. За автордихъ галаз гьугьуьшмиш хуьн къетна. Куь вилик адахъ галаз къиле феи интервью гъизва.

■ **Куьн гьина хана, члехи хъана?**

- Зун Стлал Сулейманан райондин Нуьцуйгърин хуьрйя я. Амма саки вири уьмуьрда Дагъустандиде къеце Туьркменистанда яшамеш хъана. Гъавилай, белки, зи хизандиз хайи ватандихъ галаз

алакъалу гьар са затл акъван багъа тир...

Диде, дамах гвай буйдин дагъви дигегилиди, вичин жегилвилай, адетрикай рикел хкидайла, хайи члалал рахаз, хайи дуьвлрихъ галаз авай алакьадиз муькьва ийиз чалишмиш жедай. Буба лагъайтла, тлимил рахадай, амма ада сивай акъуддай келимаяр акъван еке мана-метлеб авайбур тир хъи, абуру мад тикрарун лазим жедачир. Амма гьамиша фагъумфикирдик квай винел патан акунрихъ бубадин риклин хъуьтуьлвал, къенивал, са гьихътин ятлани назиквални чуьнуьх хъанвай. Абуруни ада Ахъегъ Мирза Алидин, Къуьхуьр Саидан, Етим Эминан, Стлал Сулейманан ва ашукърин яратмишунрай цитатар гьидайла, бязи вахтара абуру тамамдаказ клелдайла ачух жедай. Абуру философиядин тах квайбур тиртлани, адан чиниз экъу нур чкидай.

Гьелбетда, и теьгерди чаз, адан аялриз, таьсир тавуна туначир. А нур квахъ тавун патал чна чи бейнида са гьихътин ятлани жуьреда диде-бубадин ахлакъдин азбука хуьз чалишмиш жедай...

■ **Картинаяр куь фикирак, хиялар ачухарзавай са жуьредин такъат я. Зун дуьз гъавурда акъунани?**

- Саки дуьз я... Амма зи къвалахрикай хейлинбур литературадихъ галаз аруш хъанва. И кар заз муькьва я, гьикл хъи, зун филолог, литературадин муаллим я. Литературадихъ, адан игитрихъ инсанди дуьздаказ уьмуьр кечирмишун патал еке метлеб ава. Зи везифани “члехи къатариз” келемдин генийрин яратмишунар ачухарун, акъалтзавай несил ктабар клелунал желб авун, абурув ктабдин чарчин ва типографиядин рангарин ни, атир гьисс ийиз

тун, аялар алай аямдин “гаджетрин” къармахрай акъудун я. Клан туш заз алай аямдин и гаф...

■ **Куь рикл алай писателрикай суал тагана акъвазиз жедач. Куьне темаяр гьинай къачузва?**

- И сиягъ гъевчиди туш. Ам неинки писателрикай, гьакл режиссеррикай, художникрикай ва чепедикай яратмишунарзавай ксарикай, композиторрикай... ибарат я. Гьар гьикл хъайитлани, абурун жергеда ава: Достоевский, Гоголь, Блок, Маяковский, Манделштам, Гете, Миллер, Норштейн...

■ **Куь шиклра ва абурун тлварар шартлу лишанри (символизм) еке чка къазва. Им куь рикл алай писателрин таьсир яни?**

- Вич вичелай къезвай суал я - эгер шартлу лишанар ятла, ам символистрин таьсир, тахъайтла...? Зи фикирдалди, за куьне гьуьзлемишзавай хътин жаваб гудач. Шартлу лишанрикай аквадай теьгерда за лап къитдаказ менфят къачузва, абурун къадар са акъван гзаф туш. Бязибур галачизни завай жедай. Амма эгер абуру шихинал (полотно) алатла, идалайни гьейри, абуру ана яшамеш жезвач, алазватла, им анжах са акъван фикир тагузвай, подтекст ахъпална тамашзавай ксар, тамашачияр патал я.

■ **Квехъ вич арадал гъиз виридалайни четин хъайи, физический ва я руьгъдин жигъетдай, картина авани?**

- Хъсан суал я, заз чиз зун са акъван къариба кас яз аквадач, эгер за сад ваъ, члехи пай вахтара гзаф картинари неин-

ки зун галатарзава, гьатта туьтуьнал къван ацурзава, зун ичли ийизва лагъайтла, гьам физический ва гьамни руьгъдин жигъетдай. На лугъуди “за тамам са вагон къванцин цивин” ичирна. Философиякай сада, рикел аламач вуж тиртла, лап камаллудаказ лагъанва: “Аял хадайла, гузвай азабар са затл туш, къиле туьретмиш хъайи фикир, идея, цийивал ачухарун патал лазим къезвайбуруз килигайла...”. Ам 100 процентдин гьахълу я.

■ **Куь планрик вуч ква?**

- Выставкайра иштиракун давамарун. Къилинди - девирдин общественно-психологический жуьредиз, суьретдиз гьил- тлуг авун, ахтармишун. Картинадикай лагъайтла, сифте планда хуьруьн иски хъанвай “жугъун” авай шикл члугун пландик ква.

Тарихдин ирсинай

Шерибан ПАШАЕВА, тарихчи

(Эвел - 49-нумрада)

Къвед лагъай цех ада Миграгъа ачухна. Миграгъар вижевай чка я. Ам виликан девирда лезгийрин гамар хурунин меркезрикай сад тир. Сифте вахтунда цехдиз гзаф инсанар атана - 50 кас. Вири абур гамар хурунин рекъый тежрибалу устларар тир. Абурухъ галаз цехда секиндаказ къвалахунин ва гъазур хъанвай халичар тайинарнай вахтара вахкунин гъакъиндай икърар кутлунна. Герек тир вири материалар абуруз цехдиз гъизвай. Идалайни гъейри, Бесири Мусаевади цехда ремонтдин къвалахар килиз акъудна ва ина зегъметдин къулай шартлар арадал гъана. Амма гила ина маса месэла арадал атана. Кар ана ава хьи, Миграгъа хурун вири агъалийри гатфарихъ келемар цазвай ва зулун геждалди абур и кардал машгъл тир. Бесири Мусаевадин гафаралди, вичивай Миграгъа гъамшалугъ яшамаш ва къвалахрал гуьзчивал тухуз тежезвайвиликай менфят къачуналди, гамар храдайбуру къвалахдин графикар члуриз, чпин хушуналди хурун майи-

станок, муькуь залда муьрхуь къунвай ва чпи ремонт истемизшзавай 16 станок авай. Гъа икI вири чкъанвай гъалдиз атанвай.

Аквазвайвал, вири пуд дуьшуьшдани месэляр къенепатай эгечизавай ва абуру вири къвалах тахъай мисал ийизвай.

Чна Бесири Мусаевади Къиблепатан Дагъустанда 2004-йисуз гамар храдай цехар кардик кутунин алахъунрин гъакъиндай куьрелди суьгъбетна. Гъавилай чна маса рекъый фин къетIна - къилдин ксарин ваь, сад тир ва хъсандиз тешкилнавай къурулушдин рекъый.

Гила чун проектдал хквен. Лезги гамар хурун къвачел ахкъулдунин чи милли проектда Бесири Мусаевади, винидихъ къейднавайвал, проектдин технички директор яз, къилин роль къугъвазва. Техникадин терефрихъ ина акъалтлай важиблувал ава. Технический директорди гъихътин тадаракар, материалар, техникадин гъихътин шикилрай гамар хурун герек ятIа тайинарзава. Проектда къве тереф ава: чирвилер гун ва производство. Абур сад-садахъ галаз алакъада ава. Проектдик вичихъ видеотарсар галай лезги гамар хурунин техникадай методикадин курс

нар гзаф заландаказ къиле физвай. Абуру чпин хийирдиз маса заказчикрин патай заказ гуьзетзавай. Нетижада 2021-йисан гатун эхирда чаз чкадал атана пул гунин ва станокар вахкунин теклиф атана.

Амма и чIавуз пул гун хиве къур касди вичин гаф хвенач, яни ада тапарарна. Ада жаваб гайивал, чаз куьмек гатфарихъ гун хиве къуна, гила лагъайтIа, гад я ва гъалар дегиш хъанва. Станокар маса къачунин мумкинвал гъилляй акъуд тавун патал ва куьмекдик умуд кваз чун жуван проектдин гъакъиндай патан инсанриз суьгъбетар авуниз, абуруз жуван планар ва фикирар ачухариз, халкъдин проектдиз темягъсуздаказ куьмекдай меценат жагъуруниз мажбур хъана.

Чпиз проектдиз итиж авай нин патав фенатIани, абуру чаз проектдин гъакъиндай тамамвилелди суьгъбет авун тIалабзавай ва чаз гзаф къадар суалар вуьгузвай. И ксарин гафаралди, абуруз вири проектдихъ галаз таниш хъайидалай къулухъ ам килиз акъудунин карда куьмек гудани ва я гудачни къарар акъудиз къанзавай. Рахунрилай ва чи планар чирунилай гъейри (куьне станокрикай вучда? куьне абур гъиниз тухуда? абу-

Лезги гамар хурунал чан хкунин рехъ

шатдин къвалахрал физ башламышна. И кар себел яз, халичар вахкунин меслят хъанвай вахтар чIур жез эгечIна. Виликамаз зегъметдин гъакъи къачунвай заказарни абуру вахтунда килиз акъудзава. Инсанрихъ я жавабдарвал, я тешкиллувал амуькна. Гъа икI, Миграгърин цехни агал хъана. И сефердани зиянар Б.Мусаевади вичин хивез къачуна.

Бесири Мусаевадин пуд лагъай алахъун Цицикрин хуьре хъана. Ам Къасумхуьруьн администрациядихъ галаз цех арендада къачунин икърар хъана. Вири виликанбуру хъиз, инани гадарнавай цех (ада къвалах тийиз гзаф йисар тир) къайдадиз хкана. Ина ремонтдин къвалахар килиз акъудна, дарамат чими авун патал пичер эцигна, гъар жуьре шейэр гъана, инаг техникадин шикилралди таъминарна. Сифте инани цехдиз гзаф устлар атана ва абур еке гъевесдивди гамар храз эгечIна. Сифте килигайла, вири хъсан тир. Амма са къадар вахтундиди цехдин къаравулдихъ галаз алакъалу месэляр арадал атана. Ада цехда авай вири шейэр ва цех вични саки вичин хусусият яз гъисабзавай. Ада къвалахдиз манийвалзавай, гъар жуьре себелралди датIана къалмакъал акъудзавай. Амма виридалайни аламат жедай кар ам тир хьи, маса гузвай халичариллай къаравулди вичиз процентар истемизиз эгечIна. Ада а кардикай аяк къазвай хьи, гуя цех вичин ихтиярда ава, чкадин властдин органра виринра адан муькъва-къилияр ава. Гъавилай, вичиз процентар гун тавуртIа, четинвилер арадал къведа лугъуз, ада къурухар гузвай.

Бесири Мусаевади адан аксвилериз дурум гана ва къаравулдиз процентар гуник къил кутуна. Амма са къадар вахтундиди са ни ятIани Цицика тапан хабарар чукIурна, гуя гамар храдай цехда къвалахзавай вирибуруз бейкарвилляй гузвай чпин пособияр мад гхгудач. Нетижада цехдиз къвалахиз шадвилелди атай устларик къалабулух акатна ва абуру, бейкарвилляй гузвай чпин пособияр къахъуникай багъна къуна, къвалахдикай къил къакъудиз эгечIна. Устларин дуьллухар и пособийрилай хейлин гзаф тиртIани, дишегълийри сад-садан гуьгъуьналлаз цехра ийизвай къвалах тазвай. Нетижада цех агалуниз мажбур хъана.

Алава хъийин, 2021-йисан августдиз чна - Ш.Пашаевади, Б.Мусаевади, Ф. ва З.Асалиевайри Цицикрин хуьре авай цехдал къил чIугуна. Ина авай гъалар перишанбуру тир: ханвай гуьзер, цлара хъиткъерар, кIтанвай къарасдин полар. Са залда гамар храдай 15

гъялуни месэла ква. Производствода къачунвай вердишвилер мягъкемарунин мураддалди къелнавайбуру лап куьруь вахтара къвалахун лазим тирди фикирда къуналди, чна къларасрин гъевечи станокриз пулдин такъатар харж тавуна, гъасятда заводрин пешекарвиллин станокар маса къачун къетIна. И месэлани технички директорди гъялзава.

Проект килиз акъудунин рекъый чна жуван камар мумкинвал авай виринрай гъар жуьре размердин гамар храдай, чебни заводра акъуднавай станокар маса къачунилай башламышун къетIна. Ихътин станокар советрин девирдин гамарин фабрикайрилай къулухъ амуькнава. Бесири Мусаевади абур виридалайни хъсанбуру яз гъисабзава, вучиз лагъайтIа абурухъ халича дуьзарзавай ва акъажзавай механикадин "крутилка" ава. Чпин екевиллизи килиг тавуна, металлдикай туькIурнавай заводдин станокри гам храдайбурун зегъмет хейлин къезиларзава ва идан нетижада халичадин дуьз чин гузва. Мад станокрин са жуьредивайни пешекарвиллин производство металлдикай туькIурнавай заводдин станокрихъ галаз "бъгъс" чIугваз жезва.

Алай гатуз (2021-йис) чна республикадин Табасаран ва Хив районра заводри гъасилнавай гамар храдай пешекарвиллин тадаракар маса къачунин алахъунар авуна. Чна тамам вири йисуз и кардал къвалахзавай. Гъа икI, чна талуьк тир складар жагъурна. Ина гъеле советрин девирда агалзавай гамарин фабрикайрай тир гамар храдай станокар хуьзвай. Чна абурукай гъи станокар чкадинбуру маса вахчунватIа ва гъибур госуларствонин балансал амуькзаватIа чирна. Чи бахтунни гъана, эхирни чна заводрин гзаф къадар станокрин хуси иесиар жагъурна. Гъа са вахтунда чаз чи къайгъуйрикай хабар авай са инсандин патай проект патал талуьк тир къадар станокар маса къачунин мураддалди пулдин такъатар чара авунин теклиф атана. Имни чун патал а вахтунда еке шадвал тир.

Эсиллагъ эвезсуз (безвозмездный) бинедаллаз и касди вичин патай чаз маса къачун патал гамар храдай 50 станокдин пул гун теклифна. Амма и вахтунда чна и станокрин иесиаривай абур маса гун патал разивал къачунвачир. Гъавилай абурухъ галаз икърар хъун патал чна мадни зур йис серфна. Раху-

рухъ галаз вуч ийида? эгер куьмек гайитIа, халичарин къимет гъикъван жеда ва абуру производстводилай шумуд процент къачуда? ва икI мад), чаз садани са куьналдини куьмекна. Финансистри халкъдин сенят къвачел ахкъулдуниз ваь, абуруз и кардай лап фад еке къазанжи атуни кардиз итиж ийизва. Халича храна, ам маса гун патал сенят къвачел ахкъулдун - им тамам еке къвалах я. Станокар лагъайтIа, абур анжах халичар храдай тадаракар я, абуру чпи чепелай халичар храдач къван. И кардин гъавурда финансистар авач ва абуруз и кар итижлуни туш.

Дуьз лагъайтIа, чаз чи зегъметдин хабарни авачир маса нетижаярни акуна: проект тир чирвилер гунин ва производство тешкилуни гъакъиндай чи фикиррин ван СтIал Сулейманан райондин ва Дербент шегъердин бязи инсанриз атана. Абуру чи фикирар бинедиз къачуна. Чаз чизвайвал, исятда Къулан СтIалрин школадин къласрикай сада ремонт къиле физва. Ина аялриз гамар хурунин сенят чирун фикирдиз къачунва. Гележегда ядигаррин туьквенар патал куьлук халичарин шейэр хурунин производство кардик кутада. Идалайни гъейри, Дербентда къелнавай халичарин цехрикай сад къвачел ахкъулдунин алахъунар ийизва. И кар алай гатуз Загъидин Асалиевани килиз акъудун теклифзавай. Ам чи терефдал алай, проектдиз вичелай алакъдай куьмек гузвай кас я.

(КъатIама)

“Чуду Фест 2021” Фестиваль

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Дербент райондин администрациядин спортдин, туризмдин, жегъилрин сиясатдин ва культурадин крарин рекъый управлениди “Чуду Фест 2021” тIвар алаз I конкурс-фестиваль къиле тухвана. Им кулинариядин, мадни дуьз лагъайтIа, адетдин къайдадин афарар гъазурунин рекъый мярекат тир. Адан метлебни - тарихдихъ, медениядихъ, адетрихъни къайдайрихъ, халкъарин яшайишдихъ, суваррихъ, искусстводихъ ва райондин агъалийрин гъилин сеняткарвиллихъ галаз танишарун.

Малум тирвал, афарар дагъустанвийрин милли тIуьнрикай сад, абур гъазурзавай затIарни бул я: регъвей як, хъчар, куьлук авунвай картуфар, буран, мукаш...

Конкурсда Мамедкъала поселокдай, Берикейдай, Рубасдай ва ЛукIарикай атанвай дишегълийри иштиракна. Абуру афарар гъазурунин рекъый чпин устадвал къалурна, абур тIаамлуьбуру хъунин сирер ачухна. Якни картуфар, хъчар, буран, мукаш ва ниси туна ацIурнавай афарар чранвай.

Фестиваль са гъафтеда давам хъана.

Милли парталар

Эмиля АДИЛХАНОВА,
ДГУ-дин журналистикадин отделениедин 3-курсунин студентка

Вири гъевесламишдай “лезгинка” куьлуьникай ван тахъай кас авач жеде. Лезгийрикай чпкай, абурун милли парталдикай вуч чида? Лезгийрихъ чпин хуси адетар, къетIен культура ава. Халкъдиз хас тир милли парталрикай гзаф рахада, амма абуру миллетдин гъихътин терефар къалурзаватIа, са акъван фикир гузвач. И парталрин гъар са паюнихъ вичин метлеб, мана ава.

Лезги дишегълидин партал сифтедай яргъиди ва яргъи хилер галай перем тир. Адан къаникай шалвар алуькIдай, шалвардин кикер перемдикай ххатдай. Абуру гъуьрчедиказ нехишар атIудай.

XIX асирдин эхирра булушка пайда хъана. Ам гъарда вичиз къандайвал, гъаркъуь хилер галаз цвадай. Булушка гъам рушари, гъам яшлу дишегълийри алуькIдай. Ам анжах рангаралди тафаватлу жедай. Жегъилри, яни рушари - экуь, яшлуьбуру - мичли рангаринбуру, къвачерал, адет яз, хранвай гуьлуьтар, къелечI тумаждикай цванвай къачин къапар алуькIдай.

ЧIарар дишегълийри шуткъудик къватIдай. Шалар - пекдинбуру, парчадинбуру, сунбуру алуькIдай. Дишегълиди шалуналди чинин са пай ва сив къевун эдебдин кар яз гъисабдай. И кар анжах гъуьлуьк квай ва яшлу дишегълийриз талуьк тир. Гимишдин безекрал лезги дишегълидин рикI гзаф алай, парталдив къадайвал жуьреба-жуьре безекар - цамар, япагъанар ххядай, парталар гимишдин пуларалди чIагурдай. Гимиш пис кардиз кичI гудайди, хъсан крар желбдайди яз гъисабозавай.

Лезги рушан къетIен дамах чIарар тир. Къве киф храдай. Руш са киф галаз къекъвез хъайитIа, ам ялгъуз амуькда лугъудай.

Вахтуну виликди гъерекатзава, пек-партал алуькIунуни. Исятда Махачкъаладин куьчейра милли партал алай руш бажагъат гъалтIа. Гъар са девирдихъ вичин пек-партал ава.

мурадар, гележег - вири кьарсурна. Зун Белиждай хуьруьз хьфена. Ийир-тийир хьанвай кайвани зун хтунал шад хьанвай. Гуьнгуьнай акьатиз гьазур хьанвай кваллин майишат за кьелелай гьиле кьун хьувуна. Хебмал чкадал хкана, дараматдал, багьдал гьил элкьур хьувуна, питомник кутуна. Хуьре авачир цийи сортарин кьелемар жуван багьдани акурна, халкьдизни, садакьа хуй лагьана, гана. Амма чаз багьдин емишар дадмишдай мумкинвал хьанач: хуьр куьчарай кьве йисалай, зи фикир хайи хуьр гадар тавун тиртани, за Цийи Захитгдал ваь, Цийи Фиригьдал бине кутуна.

1989-йис кьедалди, Севзихан дайиди Хив райондин "Сафаралиевский" совхозда вичин зегьмет чкадал хкана. Гьа и йисуз Фиригьрин патав гвай мублаг чилерал "Дагьустандин цуьквер" твар алай цийи майишат пайда хьана. Аниз хьсан пешекарар ва зегьметчи фялеяр кланзавай. Севзихан дайи ва са кьадар фиригьвиар аниз кьабулна. Ада сифте фялевиле, бригадирвиле, эхирдай агрономдин куьмекчивиле кваллаха. Гьа ик ада цуькверин майишатда 15 йисуз зегьмет чьугуна. А йисара анай уьлкведин фармацевтикадин карханайриз жуьреба-жуьре цуькверин, белки, вишев агакьна рефрежераторар рекье туна жеди. Майишатди цуьк ахьайзавай, девлетлу жезвай, амма уьлкве тармар хьуни "Дагьустандин цуькверни" тахьай мисална. Гьеле гьана кваллахзамаз, Севзихан дайи пенсиядиз экьечна. А члавуз зегьметчи агьсакьалдин стаж 46 йисни, 6 варзни 10 югь тир.

1936-йисуз Хив райондин Агьа Зихитрин хуьре дидедиз хьайи Севзихан дайидин кье атана 86 йисалайни алатнава. И вири йисара гьар жуьре дарвилер, риклин кьайивилер акур агьсакьалдилай вичин уьмуьрда гзаф затлар гуьнгуьниз гьиз алакьнава. Ам са члавузни, гьилер хьуьчуькни ченедик кутуна, серсер яз амуькьна. Вичин сабурлувили, мергьяматлувили, сифте гзаф четин хьанатлани, цуькведал, ахпа бегьердал атай уьмуьрдин сагьиб хьана ам.

Тахминан кьуд йиса авайла, буба Алиди Севзихан дайидиз неинки капл ийиз, бязи аятрин баярикай рахаз, гьакл бедендин ва кьенепатан алемдин, мединни фикирин михьивал хуьзни чирна. Дерин ва хци зи гьин авай Севзихан дайиди гьеле жегьил вахтарани, гилани рагьметдиз феийи кас Кьурьандин лазим аятралди агьа дуьньядиз рекье туна ва твазва. Йисар алатурдавай ада, гьавурда аваз, руьгьдин гьахьлу тлалабунрин исламдин рехь вафалувилелди еримишна. Алай вахтундани и кардал амал ийиз хьунал ада дамахзава.

"Лезги газет" исятдани Севзихан дайидин гиссерин ем яз амазма. 1955-йисуз рикле муг авур "Коммунист", кье маса твар алатлани, агьсакьалдин гьевесдин лувар я. Зун вичикай газетдиз макьала хькин патал кваллиз феийилани, Севзихан дайи, "Лезги газет" кьелиз, дивандал ацукьнавай.

- Зи рикл алай кваллах, - лугьзува агьсакьалди, - Куругьли Ферзалиеван кроссвордарни сканвордар ацурун, Мердали Жалилован "Веревирдер", "Дин" рубрикайрик кваз гузвай материалар кьелун, абурай кьил акьудиз алахьун я. Заз, ихтияр гайитла, редакциядин коллективдивай са тлалабун ийиз кланзава: газетдин гьа 15-чина чи члалаз таржума авунвай Кьурьандин текст гун. Урус члалаз элкьурнавай текстинин гьавурда четиндиз акьазва.

1959-йис Севзихан дайи паталди важиблуди, уьмуьрдин гуьнедай винелди еримишайди хьана: гадади вичин кьисмет, бахт, шадвални пашманвал цналви руш Иминатахь галаз сад авуна. Цийиз эцигай мука неинки вафалувал, чим, сабурлувал, риклерин нур, шадвални гьевес, кьенепатан дуьньядин гуьрчегвал хвена, гьакл абур 4 велед (2 гадани 2 руш) чьехи авуна, абуроз инсанпересвилин, мугьманпересвилин, ватандашвилин дуьзгьун тербия гана, уьмуьрдин шегьредал акьудна. Алай вахтунда, уьмуьрдин юлдаш аматлани, Севзихан дайи тек ва сугьул туш. Адак 14 хтулдини штудли уьмуьр гьевеслуздакь давамарунин шад гьиссер кутазва. Мадни ада гьиссзава хьи, гьикьван риклин кьайивилер хьанатлани, уьмуьр, шуьрбет хьтин ширинди яз, дигмиш хьанва.

Ван авуна Арадал хканайтла, хьсан жедай

А.М.АГЬМЕДАГЬАЕВ

"Лезги газетдин" 2021-йисан 48-нумрада чапнавай Мердали ЖАЛИЛОВАН "Арадал хкведатла" кьил ганвай макьала кьелайла, зи риклел Дагьустандин халкьдин шаир Хуьруьз Тагьиран шиирдин царар хтана:

*Дагьустанда твар - ван авай,
Район я, шаксуз, Ахцегьар,
Бязибуру тариф ийидай,
Женнет я лугьуз Ахцегьар.*

Шаирди и царар кьей вахтунда районда 32 колхоз авай. Кье районда амайди 14 хуьр я. 1951-1962-йисара Ахцегь райондай 20-дав агакьна хуьрер Мегьарамд-хуьруьн райондин мулкарал куьч хьана. И хуьрерихь чпин колхозра са шумуд агьзурдалай виниз мал-кьара, куьлуь гьайванар ва техилар цадай никлер авай. Гьа вахтунда и хуьруьнвийрин квалерай як, нек, чьем ва ниси кими жезвачир.

1950-1960-йисара, вири райондин хуьрер санал алай члавуз, гьар гьафтеда Ахцегьа жедай базар акунайтла, куьн мягьтел хьана амуькьдай. И базардиз райондин вири хуьрерай инсанри чпи гьасилнавай як, нек, чьем, ниси, маса суьрсетар, кьарамалар, лапагар маса гун патал гьидай.

Ихьтин базар Ахцегьа мад хьхьанайтла, гьикьван хьсан жедай. Фиярин, Хинерин ва Чеперин гьар са колхоздихь 20-35 агьзурдав агакьна лапагар авай. Районда кьве совхозни - "Ахтынский" ва "Заря" - кардик квай.

Гьурун кламалай башламышна, Ахцегьрин ГЭС-див агакьдалди шегьредин кьве

патани 500 гектардив агакьна ичеринни чуьхверин багьлар экия хьанвай. Гьар йисуз и багьларай гьукуматдиз 2800-3000 тонндив агакьна ичер маса гузвай. "Ахтынский" совхоздихь гьа девирда нек ацадай жинсинин 500-дав агакьна кьарамалар авай. Гьа вахтунда маларин фермадин заведующий, РД-дин хуьруьн майишатдин лайихлу работник Гьаниев Агьамегамедани Дагьустандин хуьруьн майишатдин илимринни ахтармишунардай институтдин алимри менфятлу цийи жинс - "Горная Бурая" - арадал гьанай. Кье гьиниз фена Ахцегьай и жинсинин малар?

Гьайиф хьи, алай вахтунда Ахцегьиз хьфидай члавуз, Гьурун кламалай башламышна, рекьин кьве патайни экия хьанвай иесисуз, дарбадагь хьанвай чилер акурла, накьвар хуьз хьжезмач. И совхоздин вири багьлар райондин гьа девирдин чьехибуру 1990-1992-йисара гьахьсуздаказ идаз-адаз пайна. Гьавилай кье и чилер, гелкьведай касни амачиз, баят хьанва. Заз чиз, кье районда и агьвалатдиз фикир гудай ксар хьун мумкин я. Гьайиф тушни ихьтин бегьерлу накьвадин чилер гьаклан кьураматдиз элкьуьриз?!

Мердали Жалилова вичин макьалада дуьз кьейднава: дугьриданни, Совет гьукуматдин девирда Ахцегьрин ичер чи чьехи уьлкведин гьар са пипле машгьур хьанвай. Гьар сеферда Москвада съезд кватл жедай члавуз "Ахтынский" совхоздай аниз 200 тонн ичер ракьурдай. Ихьтин багьлар арадал гьайи, чпин зегьметдалди "Ахтынский" ва "Заря" совхозар хкажай директорар, бригадирар хьайи Амрагьов Амрагьан, Сафаралиев Сафаралидин, Кьарда-

шев Кьардашан, Мегьамедов Мегьамед-велидин, Мисиев Мегьамедагьадин, Магьмудов Маликан, зегьметдин Игит Ферзалиева Саиматан, Межидан, Саидан, Агьаверидин, са шумуд йисара обкомдин бюродин член хьайи Пашаев Гьажимегамедан ва масабурун тварар риклелай ракьурун дуьз туш. Хупл хьсан тир ихьтин рухвар, кьегьалар Ахцегьа мадни хьанайтла.

1957-йисуз Дагьустандин хуьруьн майишатдин илимринни ахтармишунрин институтдин директор хьайи рагьметлу Ф.Г.Кисриева Ахцегь райондин совхозрин багьларин бегьерар цийи ичерин сортаралди хкажун, Ахцегьрин агьалийрин дуланажагь хьсанарун патал ана багьларин тежрибадин станция арадал гьанай, адан директорвиле А.Б.Букаров тайинарнай. А.Букарова са куьруь девирда Ахцегьа ва Кьурушдал 60 гектардив агакьна гьар жуьре сортарин ичеринни чуьхверин багьлар арадал гьанай. Гьар йисуз гьукуматдиз и багьларай Букарова 400 тонндив агакьна хьсан сортарин ичер маса ганай. 1956-1985-йисара райондин гзаф майишатра бегьерлу багьлар арадал гьунин кардик А.Букарова вичин пайни кутунай.

Гьайиф хьи, СССР чклайдалай гьуьгьуниз и багьларин тежрибадин станциядин эхирни хьана. Букаров Алимегамеда арадал гьайи багьларикай кье гьич са тарцин хелни амач. Ахцегь райондин руководстводи и чилер фермервиле, арендаторвиле, багьманчивилел машгьул хьанвай ксарив кирида вугана, цийи багьлар кухтуна, багьманчивилин машгьурвал Ахцегьа мадни арадал хканайтла, хьсан жедай.

Куьчяр кьайдадик кутазва

Кьагьриман ИБРАГЬИМОВ

Дербент шегьерда "Комплексное территориальное развитие городского округа г. Дербент" программа уьмуьрдиз кечирмишунин сергьятра аваз шегьердин тарихдин паюна аваданламышдай кваллахар тухун давам жезва. Программдин сад лагьай паюнал асаслу яз, муьжуьдни кьуд лагьай магьалар аваданламышнава. Гила ирид лагьай магьалдилай Крупскаядин куьчедал кьван ремонтдин кваллахар кьиле физва.

Алай вахтунда ана хьвадай цин турбаяр, кьвайи марфарин ятар ва квалерин чиркинар физвай линияр цийибуралди эвезнава ва вири квалер а линийрик кутунва. Гьакни экверин цийи линия чиликай тухванва. Куьчеда кьванни твазва.

Объектдал 20-25 касди ва ругуд машинди - махсус техникади кваллахзава.

Шегьердин тарихдин магьалра кваллахар кьиле физвай гьал шегьердин кьил Рустамбег Пирмегамедова вичин заместитель Артур Гьамзатовохь ва УЖКХ-дин начальник Руфет Алиевахь галаз ахтармишна. Ам, санлай кьачурла, кваллахар физвай гьалдилай рази яз амуькьна. Инлай абур VIII асирдин шаркь патан итимрин гьамамдин кьаншарда авай халкьди ял язавай чкада аваданламышунин кваллахар кьиле физвай гьалдиз килигна.

Хуьруьз газ агакьна

Хазран КЬАСУМОВ

Алатай гьафтеда Стлал Сулейманан райондин Агьа Хьартасрин хуьруьз газ ахьаюнун шадвилин мярекат кьиле фена. Лишанлу и вакьиа тебрик авун патал хуьруьз райондин кьил Нариман Абдулмуталибов, "Дагсельхозстрой" ГКУ-дин директор Мегьамед Юсупов, РД-дин гьукуматдин капиталный эцигурин управленидин векил Руслан Исмаилов, райадминистрациядин жавабдар работникар атанвай.

Шадвилин мярекат Нариман Абдулмуталибова ачухна. Ада хуьруьнвийриз газ ахьаюн мубаракна. Агьа Хьартасрин хуьруьз газ гьунин кваллахар тайин метлебдихь элкьурнавай "Хуьрерин мулкар 2014-2017-йисара ва 2020-йисалди дурумлуздаказ виликиди тухун" федеральный программдин сергьятра аваз тамамарнава. Кваллахрин заказчик "Дагсельхозстрой" ГКУ-ди 2021-йисан сифте кьилера газ гьунин вири кваллахар тамавилелди акьалтарна. Хуьруьн 70 процентдив агакьна агьалийри лицевой счетар ахьайнава.

Хьартасвийриз газ ахьаюн Мегьамед Юсупова, Руслан Ис-

Планда авайвал, ина аялриз кьугьвадай чка, ял ядай зона туькьурда, набататар цада ва куьсрияр эцигда.

Тоннелдин куьчеда чиркин ятарин линия бетондин бинедал эцигзава.

Винидихь твар кьур программдин сергьятра аваз сад лагьай Нагорный куьчени аваданламышзава. 200 метр яргьивал алай и куьчеда "Маяк" ООО карханади кваллахзава. ЖКХ-дин отделдин кьилин пешекар Исамудин Абдурагьимован гафаралди, ина канализациядин турбаяр дегишарда, куьчеда кьир цада, тротуарра кьван твада.

"Маяк" карханади гьакни Огородный куьчеда 200 метр мензилдиз кьир цаз гатлуннава. Амни, Нагорный куьче хьиз, аваданламышда. Алай йисан эхирдалди, планда кьалурнавайвал, шегьерда 12 куьче цийи кьилелай туькьур хьувуна куьтягьда.

маилова, райондин собранидин депутат Назидин Гьажимирзоевани мубаракна.

Хуьруьн агьсакьал, педагогвилин зегьметдин ветеран Керим Керимова хуьруьнвийрин тварунихьай и проект кьилиз акьудай организацияйриз ва вири юлдашириз чухсагуьл лагьана.

Шартлунин факелдик цай кьагьунин гьуьрметдин ихтибар Нариман Абдулмуталибоваз, Мегьамед Юсуповаз, Руслан Исмаиловаз, Керим Керимоваз авуна.

40 квал авай хуьруьз газ ахьаюнун шадвилин мярекат мугьманар кьунагьламышуналди акьалтла.

Амина МУСЛИМОВА

Ахтын бязи инсанар ава хьи, абурун крари неинки кылди къачур са халкъдин, гъакни санлай вири республикадин ва я улкъведин тарихда дерин гел тазва. Абурун себег яз сад - кьве касдин ваъ, гзафбурун дуланажагда зурба дегишвилер жезва. Ихтинбурукай сад Дагъустан Республикадин газдин хел арадал гъаи НАСРУТДИНОВ Насрутдин Ильмутдинович я. Эгер адан чирвилер, алахъунар, къастунал кевиввал хъаначиртла, къенин юкъуз гъар садан къвале адетдин шейниниз элкъвенвай "вили ялавар" республикадин агъалияр патал гъеле яргъал йисара эрзиман мурад яз амукъдай...

Сифте суалар

Дагъустан Республикадин ва Россиядин Федерациядин нефтгадин ва газдин промышленностдин лайихлу работник, "Газпром" ОАО-дин ветеран, Россиядин зегъметдин ветеран, РД-дин Къилин патав гвай агъсакъалрин Советдин член, Дагъустандин Халкъдин игит. Къе и дережайрив агъкънавай Насрутдин Ильмутдиновичан зегъметдин рекъин эвел лап четин уламрилай башламыш хъана.

Ватандин Чехи дяведилай виликан йисар. Къарабудахкент райондин Какашура хуьррай тир Насрутдинан буба Ильмутдин

Эрзиман мурад

Гъакъикъатдиз элкъуьрна

1939-йисуз армиядиз фена. И йисуз адан дидени кечмиш хъана. Ругуд йиса авай гада ва адан 4 йис хъанвай стха яшлу бадедин хиве гъатна. Гъеле аял тиртлани, Насрутдин саки гъар юкъуз мектебдай хтайдалай къулухъ, пичина кудай кларасар ва кализ гудай векъ гъун патал тамуз финиз мажбур жезвай. Амма аялди гъизвай цамар анжах са юкъуз кун патал бес жезвай.

Са сеферда адаз къунши Доргели хуьрун сергъятда гзаф кларасар ава лагъай ван хъана. Ам вичелай са къадар чехи гадаярни галаз гъанализ рекъе гъатна. Цамар ина, дугъриданни, гзаф авай - кьве шеле туькьурна. Амма, аялди хъ абур ялдай такъат авачир. Галай гадаярни хъфена, Насрутдин, кларасрилай гъил къачун тийиз, тама амукъна. Виридалайни четинди кьве шеле гъаз дагъдай агъуз эвчлун тир. Гъелек хъанвай гада кларасрин винел ацукъна, цавуз килигна, туьгъметдивди лагъана: "Мегер ваз аквазвачни заз гъикъван четин ятла, куьмек гуз жедачни?". Амма, са тлимил секин хъайила, ада рехъ давамарна. Яваш-яваш дагъдай эвчлалайла, гададиз майдандал колхоздин бригада алаз акуна.

Аял нинди ятла чир хъайила, буба Ильмутдинакай разивилелди рахай хуьрунвийри адаз шелеяр чпив тун теклифна ва нянихъ къвалив агъкъарун хиве къуна. Нянихъ Насрутдинав кларасар ахгакъайла, ада сифте-ни-сифте вичиз Аллагъди куьмек гайидакай фикирнай. Амма абурни фад кана куьтягъ хъана. Гъа и цавуз, ада риклел хкизвайвал, гададин киле сифте сеферда суал арадал атана: "Яраб къвал чими ийидай маса, азабринди тушир къайда авач жал?"

И суалдиз жаваб адаз са шумуд йисалай жагъана. 1948-йисуз, буба залан хирер алаз дяведай хтайдалай къулухъ, Насрутдинни адан дуст Сулейман Избербаш шегъердин школа-интернатдиз къабулнай. Са сеферда гадаяр шегъерда авай Сулейманан мукъвакьилидин - Насрутдинан рагъметлу члехи буадин дуст Бектемиран патав нефтгадин мядендал мугъман хъана. Анив мукъва хъанмазди, гададин фикир чиликай хкатзавай цун кузвай лепейри желбна. Ам и шиклди акъван гъейранарнавай хьи, са къадар вахтунда гада гаф акъат тийиз ва вил алудиз тежез аквазна. И легъеда адан чанди гуя мад сеферда мекъи хъуьтерин азабар гъисс хъувунай. Са арадилай гададай гъарай акъатна: "Бектемир халу, вучиз и газди, инсанрин къва-

лер чими тавуна, гъава чимзава? Им гъахъсузвал я хьи!" Устларди хъел кваз жаваб гана: "А лянет хъайидакай чара атланва, нефт хкудиз тазвач, гъанализ килигна, адаз цай язава".

Гъа цавуз, цав чими ийизвай цуз килигиз аквазнавай вахтунда, жегилидиз вичин киле авай суалдиз жаваб ва рикле мергъяматлу мурад гъатна - инсанрин къвалер кларасралди ваъ, газдалди чими авуна кланда!

Фикирар - уьмуьрдиз

Амма и фикир гъакъикъатдиз гъикъ элкъуьрдатла адаз гъелелиг чизвачир. Анжах са кардихъ инанмиш тир - къилинди и рекъай чирвилер къачун я. Гъа ик, мектеб акъалтларайдалай къулухъ, 1951-йисуз, ам Грозныйдин Зегъметдин Яру Ордендин нефтгадин институтдик экечлава. Ам агалкъунралди акъалтларна, Н.Насрутдинова Манасдин хуьрун майишатдин техникадин хиле зегъметдин рехъ башламышна.

Къвалахдин гъатта сифте йикъарилай ада вичин вилик Манас поселок тлебии газдалди таъминарунин макъсад эцигна ва и кар патал бине газуриз башламышна. Н.Насрутдинова датлана нефтгадин устларривай (нефтяник), эцигунрин, производствонин объединенийрин руководителривай и карда куьмек тлабазвавай. Амма нетижаяр шадардайбуру тушир. Ятлани, ам рекъелай элячлавачир.

лай йифен къулаларди акваз тийиз къвалахзавай. Сад-садан гуьгъуьналлаз чна газдин турбаяр хуьрунвийрин къвалериз тухузвай. И кардай инсанривай са келекни пул къачузвайди тушир. Я жувани садазни гузвачир. Зун гъамиша намуслу рекъе аваз феи кас я. Инсанрин чав алай девирда хъиз ваъ, масакла эгечлавай, темягъкарвал авачир, риклер ачух тир, разивал малумарзавай. Гъарда вичивай жедайвал куьмек гузвай, гъил къазвай. Къвалахдиз аквазун авачир. Къвале пичинив газ агакъдалди ва кайваниди газдал гъазурнавай къайгъанах вилик гъидалди къвалах аквазардач лугъуз, зарафатардай чна а цавуз. Анжах ихтин рекъи нетижадив агакъарда, - риклел хкизва Насрутдин Ильмутдиновича. Гъа ик, республика газламышунин къвалах Къарабудахкент райондилай башламышна.

И йисара Н.Насрутдинован хиялар республикада газдин кылдин управление теш-

на ва кылдин карханадиз элкъвена. Ик, Дагъустандин газдин тешкилат ихтияррин цийи дережадиз акъатна.

Дагъустандин ЛПУМГ-ди 1980-йисара республикадин газотранспортдин къурулуш арадал гъунин рекъе киле тухвай къвалахдикай рахадайла, къейд авун лизим я хьи, анжах Насрутдин Насрутдинован къастунал кевивилин, ада тележегдикай фикирунин ва и рекъе акваз тавуна камар къачунин нетижад гъич фикирдизни гъиз тежедай къван четин манийвилерилай элячлиз хъана ва вилик эцигнавай макъсаддив агакъариз алакъна.

Тамам тушир 10 йисан вахтунда, республикадин мулкунилай транзитдалди тухванвай магистралдин "Моздок-Къазимегъамед" турбадин мумкинвилерикай менфят къачуналди, Дагъустанда газдалди таъминарунин цийи къурулуш арадал гъиз алакъна. Ик, 1984-1992-йисара ададай газ пайдай автоматламышнавай 22 станциядинни 350 километрдилай гзаф газопроводрин - отводрин проектар гъазуриз, абур эцигиз ва ишлемишиз вахкуз алакъна. Им а йисара Кеферпатан Кавказдин амай вири республикайра и йисара эцигай газопроводрин-отводрин санлай къачур къадардилай хейлин гзаф тир.

Тарихда сифте сеферда яз Хасавюрт ва Къизляр шегъерра, Ногъай, Тарумовский, Къизляр, Бабаюрт, Хасавюрт, Новолак, Казбек, Къайтагъ, Хив, Мегъарамдхуьруьн, Къасумхуьруьн района агъалирин къвалериз тлебии газ гъунин технический мумкинвал таъминарна. Идахъ галаз сад хъиз Буйнакский, Дербент района газдалди таъминарунин цийи чешмеярни арадал гъана.

Са тлимил вахт алаатайла, кархана "Каспийгазпром" ООО-диз элкъвена. И вахтунда Н.Насрутдинован гъилик 5 агъзур касди къвалахзавай. Идахъ галаз сад хъиз, Н.Насрутдинован рикле цийи мурад пайда хъана - Каспийдин кьерехда авай нефтгадинни газдин запасар хкудиз, нефт ва газ гъализ, Дагъустандин нефтгадинни газдин промышленность виликди тухуз ва, санлай къачурла, дагъустанвийрин дуланажагъ хкажиз башламышин. Амма республикада арадал атай четин галари и мурад кылиз акъуддай мумкинвал ганач. 2002-йисуз ам къуллугъдилай элячлани.

Ял ядай яшда аватлани, Насрутдин Ильмутдиновичаз, лезгири лугъудайвал, къарай авач. Адан вири фикирар, гъамиша хъиз, халкъдин дуланажагъдикай я. Вич яшамиш жезвай "Леззет" санаторийда адахъ агъалири ял ягъун, сагъламарун патал жезмай къван тлем акакъдай шартлар арадал гъидай мурад авач.

21-декабрдиз Насрутдин Ильмутдиновича 88 лагъай сеферда вичин хайи югъ къейдзава. Республикадин вири агъалириз еке

- 1967-йисуз зун Ленинский райисполкомдин председатель хъана, яни зи гъиле власть гъатна. Ада лагъайтла, заз рикле авай мурад кылиз акъудиз куьмекна. Зун виринра къекъевезвай, газ инсанар патал хийирлу тирдакай лугъузвай, субутзавай. Жувахъ галаз са фикирдал атай ксар пайда хъайила, чна газдин состав ахтармишиз, ам хатасуз-даказ ишлемишдай къайдаяр жагъуриз башламышна. И кардиз иккъан фикир гъунин себег чна районда къушчивилин фабрикаяр хъун я лугъузвай, гуя чаз газ производство патал лизим я, - давамарзава ада.

Гъа и йисара Н.Насрутдинов са жерге къуллугъчи ксарихъ галаз, гъа жергедай яз инженер-нефтяник, ДАССР-дин ЖКХ-дин виликан министр, партиядин Избербашдин горкомдин сад лагъай секретарь Михаил Юсуповвахъ, РСФСР-дин газдин промышленностдин министрдин заместитель А.Динковахъ ва газ хкудунин рекъай управленидин начальник А.Гудзахъ галаз таниш хъана. Абурун куьмекдалди Н.Насрутдиновалай михьи авунвай тлебии газ яшайишда ишлемишун баллонра авай жими авунвайдалай хатасуз тирди субутариз алакъна. И ксарикай, гъакни мукъвакьили тир пешекар-технолог ва нефтгадин устлар Гаирбег Гаирбеговакай Насрутдин Ильмутдиновичан амадагар, са фикирдал алай дустар хъана. Адаз вири къвалахра дестек буба Ильмутдин тир - Социализмдин Зегъметдин Игит, СССР-дин Верховный Советдин депутат, хуьруьн майишатдин къвенкъечи, халкъ патал гъамиша рикъ куз хъайи кас.

Абуру къуватар сад авуна, улкъведин вири дережайра - Россиядин Федерациядин Госпланда, СССР-дин Госпланда ва ик мад турбайра аваз гъизвай газдин менфятлувиликай ва хийирдикай лугъуз, лизим документация туькьуьриз хъана.

И кардиз манийвалзавайбуру тлимил тушир, анжах цийи кар гъиле къунвайбурун уьткъемвили, дирибашвили, къастунал кевивили, гъатта хаталувал кваз такъуна, виликди фини Къарабудахкент (виликан Ленинский) райондин хуьрериз улкъведа сифтебурукай яз 1972-1975-йисара, газ гъидай мумкинвал гана.

- Чахъ цийи турбаяр авачир, куьгънебуру са жуьреда туькьуьр хъийиз, "пинейр" ягъиз, галкьурзавайди тир. Къвалах акваз тавуна киле тухузвай. Жуьреба-жуьре идарайра документар туькьуьруни вахт къакъуд тийидайвал, абурун къвалахарни жува ийизвай, пакам-

килунихъ галаз алакъалу тир. Сифтедай ада вичин важиблу къуллугъ туна, Дагъустандин магистральний газопроводрин линейный ЛПУМГ арадал гъана ва аниз регъбервал гана. Ахпа, гзаф четинвилер гъалтзавайтлани, республикадин амай районар сад-садан гуьгъуьналлаз газламышунин къвалах гъиле къуна.

Гуьзлемишунин къвалах

Къе чи къвалера кузвай газдин "тарих" гъихъгъинди ятла, гъадакай Н.Насрутдинован амадаг, РД-дин ва РФ-дин лайихлу эцигунардиди, "Газпром" ОАО-дин ветеран Адильхан Минатуллаевич Абидинова суьгъбетзава:

- 1979-йисуз газдин магистральний "Моздок-Къазимегъамед" турба тухунин къвалах башламышнай. И вахтунда чаз якъин хъайивал, Дагъустандин хусуи газ республика патал бес къадарда авачир. Магистралдин турбадихъ галкьур хъун чун патал авай са мумкинвал тир. Уьлкведин киле къабулнавай къарардал рази тахъана, Насрутдин Ильмутдиновича районрин килерихъ галаз абур са члалал гъунин къвалах башламышна. И кардин макъсад чаз магистралдихъ галкьурдай ихтияр гун ва проекта дегишвилер тун тир. Гъатта Дагъустандин руководствонин кваз тереф хуьдай кас хъаначтлани, Насрутдин Ильмутдиновича вичин фикир кылиз акъудна. Нетижад республика патал 9 чкадилай газ къачудай турбаяр галкьурна.

Цийи дережадиз Дагъустандин газдин хел 1992-йисуз хкаж хъана лагъайтла жеда. А цавуз ЛПУМГ-дикай газ хкудунин, санай масанис рекъе тунин ва таъминарунин государствонин "Дагестангазпром" кархана хъана. Ам государствонин газдин "Газпром" концерндин составдик куту-

савкъат авур, вичин риклин чимивал хайи халкъдиз гайи адаз чаз кье сагърай лугъуз, камаллу агъсакъалдихъ мягъкем сагъламвал, къубанвал хъун кланзава.

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Духтурвиллин пеше дуьньяда лап къадимбурукай ва эвелимжи нубатда герекбурукай сад я. Адав вири девирра къетпен гуьрметдивди эгечизавай. Эгер адетдин инсанди са кас дуьшуьшдай хьиз къутармишайтIа, адаз игитдиз хьиз килигиз, тебрикда, шабагъар гуда. Амма духтурдиз инсандиз куьмекун, ам сагъарун, къутармишун гъар йикъан адетдин кар я. Гипократан кьинез вафалу, гъилер ва намус михьи гъахътин духтур герек макъамда ацалтун инсандин бахт я.

И сеферда, Аплагъдиз шукур, зи бахтуну гъана, тахъайтIа, вил амачиз амукъдай. Багъда кIвалахдайла, вилиз хасаратвал хъана, тади гузвай. Гъар вацран эхиримжи гъяд юкьуз Ахцегъа медицинадин "Самур" комплексдиз Махачкъаладай И.Ш.Исмаилован тIварунихъ галай "Медицинадин вилик фенвай технологийрин центрадай" пешекар къевезвайди чиз, зун гъадан патав фена. Сад лагъай мертебадин дегълизда, офтальмологдин кабинетдихъ 4-5 кас азарлуяр галай. Нубат атайла, юкьван буйдин, ачух чинал милли хъвер алай жегъил духтурди зун хушдиз къабулна. Дикъетдивди яб гана, вилер ахтармишна. "Хъсан хъана вун вахтунда атана. Вилин сетчатка къазун хъанва. Пака, гъяддиз,

Сагърай, духтур!

Махачкъалада чи клиникади кIвалахзавач. Ислендиз сятдин кIуьдаз зи килив ша, лазердин куьмекдалди операция авунин чарасузвал ава. Гъакъван чIавалди кIелдай, гъатта телевизордиз килигдай ихтиярни гузвач. Чин винелна, къатук, ял ягъа...", - лагъана, ада талукъ тир справка кхъена.

Кубрелди, духтурди лагъайвал авуна. Ада лазердин операция лап хъсандиз кыле тухвана. Гъич вил кутIунунни лазим тахъана, герек тир дарманар кхъена, талукъ тир теклифар гана, зун гъа юкьуз кIвализ ахъайна. Са вацралай ахтармиш хъувурла, вил хъсан хъанвай.

КIусни дамах, такабурлувал гвачир бажарагълу офтальмохирург духтур завай рикIелай алудиз жедани къван! За адаз жуван ва гъакIни адан къезил гъиликай куьмек хъайи цIудралди масабурун (Ахцегъ, Докъузпара ва Рутул районэгълияр) патайни чухсагъул малумариз кланзава. Сагърай вун, Шамил Мегъамедович, инсанвиллин кьени кьилихрай, виниз тир пешекарвилляй, масадан дердидикай хабар къунай. Чкадал жемятдиз куьмек гудай вилерин хъсан духтур алачиз акурла, вацра садра хуьруьн чкадиз къевез, инсанриз куьмекун - им Аплагъ рази жедай карни я. Къуй ваз чандин сагъвал, яргъи ва хушбахт уьмуьр гурай. Чухсагъулвиллин хуш келимаяр чаз гъакI Ахцегъа медицинадин "Самур" центр эцигна кардик кутунвай кьегъал хва Жигерхан Сулеймановаз ва Махачкъаладай бажарагълу духтурдиз теклифнавай "Самур" медцентрадин кьилин духтур Гуьлнара Магъмудовадизни лугъуз кланзава.

АБДУЛЛАЕВ Шамил Мегъамедович 1982- йисуз Махачкъалада зегъметкеш хизанда (буба - полициядин отставкада авай полковник) дидедиз хъана. Адан ери-бине Хив райондин Кулик хуьрай я. 1999-йисуз Махачкъаладин 30-нумрадин школа, 2005-йисуз Дагмедакадемия агалкъунралди акъалтIарна. Махачкъалада вилерин азаррин клиникада интернатурада кIелна. 2006-йисалай Махачкъалада "Медицинадин вилик фенвай технологийрин центрада" лазердин куьмекдалди операцияр ийидай методикадай кIвалахзава. Медицинадин курсара ("Лазерная хирургия флуоресцентная ангиография") пешекарвиллин дережа хкажайвиллин сертификат къачунвай духтурдал эхиримжи йисара лазердин офтальмохирургиядин отделенидин заведующийвиллин жавабдар къуллугъ ихтибарнава.

- Ахцегъа, санлай Самур дерада жемятдиз офтальмолог духтурдин игътияж ава лагъана, цIийиз ачухнавай "Самур" мед-комплексдиз теклифайла, завай "ваъ" лугъуз хъанач. Ингъе саки 5 йис я за гъар вацран эхиримжи кишдин юкьуз (масака жезвач), жуван алатарни гъаз атана, ина пакаман сятдин муьжуьдалай азарлуяр къабулзава. Парабуруз гъа чкадал куьмекнава, 40 - далай виниз азарлуяр, Махачкъаладин клиникадиз теклифиз, вилериз лазердин гъар жуьре операцияр авунва. Ахцегъа гуьрметлудаказ къабулзавай тегъердал ва азарлуяр къабулун патал яратмишнавай къулай шартIарал зун рази я. Пара къадар сагърай, - лугъузва духтурди!

Шамил Мегъамедовича, жемятдихъ элкъвена, лугъузва. - Беден хвена кланда. Инсанри гъикъван уьмуьрдин сагълам къайда тухвайтIа, гъакъван абур сагълам жедат. Мадни, чи дагъвийрик са хесет ква: са гъихътин ятIани хасаратвал (месела, вилериз), кефсузвал хъайила, вич-вичелай хъсан хъжеда лугъуз ацукъда. Им еке ягъалмишвал я. Кефсуз хъайила ва я килел дуьшуьш атайла, духтурдин кыливи вахтунда атана кланда.

- Ял ядай юкьуз хушуналди яргъал мензилдиз къевез, чи жемятдиз куьмекзавай ва меслятар гузвай вун пара къадар сагърай, гуьрметлу духтур!

Цугъвалдиз - ваъ!

Жаванризни ядайвал я

Рагънеда РАМАЛДАНОВА

COVID-19 азардиз акси рапар гила 12-далай 17 йисал къведалди яшара авай жаванризни ядайвал я. Идакай РФ-дин здравоохраненидин министр Михаил Мурашкоди, Пермь шегъердиз фейила, гайи суалдиз жаваб яз хабар гана...

Россиядин здравоохраненидин министерстводи 24-ноябрдиз коронавирусдиз акси "Спутник М" вакцина регистрация авуна. Ам 12-далай 17 йисалди яшара авай жаванриз ягъун патал ишлемишда. Вакцина кьве паюникай ибарат я, яни рапар, арада 21 югъ аваз, кьве сеферда ягъун герек къевезва. Азардин вилик пад къун паталди тир и серенжем аялрин диде-бубайрин ва я абурун векилри, гъакIни жаванди вичи, адан 15 йисалай виниз ятIа, гуьгъуьлудаказ разивал гуналди кылиз акъудда.

РикIел хкин: виликдай М.Мурашкоди алай йисан эхирдалди "Спутник М" вакцинадин 150 агъзур доза гъазуруникай ва адакай менфят къачудай мумкинвал хъуникай хабар гана.

Россиядин здравоохраненидин министерстводи хабар гузвайвал, вакцина сифте нубатда яргъалди сагъариз тежезвай (хронический) азарар авай аялриз ягъун лазим я.

Гамалеян тIварунихъ галай эпидемиологиядин ва микробиологиядин Центрадин директор Александр Гинцбург аялар патал тир "Спутник М" ("Гам-КОВИД-Вак М") вакцинадиз талукъ яз кьейд авурвал, "М" - гъвечибуруз лагъай гаф я.

Каспийскдин азарханадиз

Дагъустандин здравоохраненидин министрводин сайтда хабар ганвайвал, коронавирусдин "омикрон" штамм кваз хъунай шак физвай азарлуяр Каспийскдин центральный больницадиз рекъе твадайвал я. Идакай коронавирусдин азардихъ галаз женг чIугвадай Оперативный штабдин заседанидал РД-дин здравоохраненидин министрдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Татьяна Беляевади хабар гана.

Каспийскдин центральный больницада коронавирусдин цийи штамм кваз хъун мумкин тир азарлуяр къаткурун патал кыилдин 3 бокс-палата чара авунва. Т.Беляевадин гафаралди, медицинадин и идара хкъа-

гъун дуьшуьшдин кар туш. Ам аэропортуниз мукъва я, и кардини садакай масадак акатдай азардин вилик пад къаз, ам республикада чукIун тавуниз куьмекда.

Виридуьньядин здравоохраненидин организациядин (ВОЗ) эхиримжи делилралди, коронавирусдин "омикрон" штамм дуьньядин 57 уьлкведин агъалийрик квайди тестикъ хъанва. Экспертри гъисабзавайвал, и штамм коронавирусдиз акси рапар янавайбурук ва азарлу хъайибурук акатунни мумкин я.

ВОЗ-ди мадни кьейдзавайвал, эхиримжи вахтара COVID-19 азардин "дельта" штамм виридалайни гзаф акатзава.

Дагъустандиз мад хканва

Винидихъ тIвар къунвай чешмеди мадни хабар гузвайвал, и йикъара Дагъустандиз COVID-19 азардиз акси "Спутник Лайт" вакцинадин 26 400 доза мадни хканва. Алай вахтунда ам республикадин садакай масадак акатдай азаррин центрадай лазим тир вири истемешунрал амал авуналди (яни "холодовая цепь" хуьналди), махсус рефрижераторра аваз ва контейнерар ишлемишуналди, республикадин шегъеррини районрин азардиз акси рапар язавай пунктариз агъкарзава...

Эхиримжи делилралди, республикада COVID-19 азардиз акси яз "Спутник Лайт" вакцина янавайбурун къадар 119 агъзурдалай алатнава. Малум тирвал, и раб са сеферда язава (са компонентдинди).

"Спутник Лайт" вакцина яна са шумуд югъ алатайла, адакай малумат рапар янавайбурун федеральный сад тир регистрда гъатзава, ам ягъайдазни QR-код гузва.

РИКIЕЛ ХКИН: "Спутник Лайт" вакцинадикай COVID-19 азардиз акси раб къвед лагъай сеферда язавайбуру (ревакцинация) ва азарлу хъана зур йис алат-

навай ксари менфят къачузва. Духтурри кьейдзавайвал, и раб ягъайбуру чеб хъсандиз гъиссзава, иллаки чIехи яшара авайбуру патал (абуруз и азарди гзаф тади гузвайдал фикир желб авуналди) ам меслятзава.

Ван хъайитIа хъсан я...

Шихали БАГЪИРОВ, Вини Къуруш

Къенин юкьуз дуьньяда пайда хъанвай коронавирус лугъудай зегъримарди вучзаватIа, чаз виридаз аквазва. Чавай санай масаниз физ, мукъвабурун хийир-шийирдик дуьздаказ иштиракиз жезвач... Раб ягъуник вирида кьил кутагъач, гъарда вичин сивел атай ихтилатар ийизва... Коронавирусдихъ галаз, духтуррилай гъейри, чнани вирида женг чIугуна кланзавайди, анжах гъа чIавуз чавай а завалдал гъалибвал къазанмишиз жедайди аннамшизвач. Бязибуру, азардиз акси раб ягъайла, бедендин сагъламвиллиз гуя

еке зиян гузва, адакай са хийирни авайди туш лугъузва. Амма захъ маса фикир ава: раб, садазни яб тагана, яна кланда. Жува гуьгъуьллувилелди раб яна, амма завай зи юлдаш сакIани чIалав гъиз хъанач. Чахъ къведахъни ковид галукъна. Раб янавай залай ам регъятдиз алатна, раб янавачир зи юлдашдиз еке тадияр гана. Махачкъалада сагъламвал гуьнгъуьна хтуниз мажбур хъана. Аплагъдиз шукур, тади ганатIани, исятда адан гъал пис туш. Гила ада, вичи вахтунда раб янач лугъуз, гъайиф чIугвазва. "Вуна къвед лагъай сеферда раб хъиядай вахтунда зани, вахъ галаз атана, тIугъвалдиз акси раб яда", - лугъуз-ва ада.

Вучиз инсанар духтурри лугъузвай гафарихъ агъазвачтIа, мягътел жедай кар я. Ахпа кар кардай фейила, кIевера гъатайла, духтурдин гъар са меслят кылизи акъудиз вири гъазур я. Вучиз чна чун кIевера твазва?

Чаз сад лагъай рапар чи хуьруьн ФАП-да, Къурушдал, яна. Къвед лагъай сеферда ягъун патал Усугъчайдал больницадиз фена кланзава лугъузва. 70-75 йис яшар хъанвай инсанар, жувахъ улакьни тахъайла, 25 километр мензилдиз фена, раб яна гъикI кхведатIа чизвач. Белки, и макъала акъатайдалай гуьгъуьнлиз къайда дегъиш хъжен: чна, виликдай хьиз, рапар хуьре хъиягъин...

Шамсудин Тагъирован - 85 йис

Фяле шаирдикай рикел хжунар

Келзавайбуруз вичин “Чайдан”, “Зи бахт”, “Фяледин гъилер” “Инсанни ватан” ктабралди машгур хъайи фяле шаир Шамсудин ТАГЪИРОВАН цѝ 85 йис тамам хъана. Ам 1936-йисуз Хив райондин Камархуьре дидедиз хъана. Аялзамаз адан кьилелай дидени, бубани алатна.

Дяведин йисарин гзаф аялар хъиз, Шамсудинни акъалтпай четинвилера гъатна. Ятлани адан къайгъу члугвадай ксарни тахъана амукънач.

Вичиз жегъилзамаз шаирвилдин верги ганвай касдин бахтуниз шерик хъайибурукай рикел хжунар и мукъвара чав алай вахтунда Мегъарамдхуьруьн райондин Къартас-Къазмайрин хуьре яшамиз жезвай отставкада авай полициядин полковник, къанун-къайда хуьнин органрин ветеран Шихкерим Азимович ШАГЪПАЗОВА агакъярна. Ингъе адан сугъбет.

Мерд АЛИ

Шаир Шамсудин Тагъирован уьмуьрдикай заз ктабрайни газетрай келна ваь, саки стхавилин алакъяйра хъайивилляй хъсандиз чѝда.

Алай вахтунда Мегъарамдхуьруьн райондин Къартас-Къазмайрин хуьре Шамсудин Тагъирован мукъва-къилирикай адан ими Азизан руш Тамамат хала яшамиз жезва. Ам чи талукъ мирес Гъажибеган гада Агъабегаз гъанвай. Алай вахтунда яшлу дишегъли тек я. Амма хейлин крар, вакъияяр рикел хуьзва.

Шамсудинан ими Азиз Тагъирбегов (1920-йисуз хайиди) Хив райондин Камархуьряй чи хуьруьз - Къартас-Къазмайрал куьч хъанай. Тамамат халади лугъузвайвал, ина Азизан еке дуст, хванахва Шагъпаз яшамиз жезвай, яни зи чѝхи буба. Адан куьмекдалди Азиза ина хизан кутуна, Тамаматан диде Мисли-матал эвленмиш хъана. Амни, Самурдиз вичин вахал кьил члугваз фѝдайла, вацлугъу хъанай.

1939-йисуз Азизаз армиядин жергейриз эвер гана. Бакудин патав са частуниз акъатай ам, писдаказ начагъ хъана, хуьруьз акъатна...

1944-йисуз субайдиз амай Азизаз Шагъпаз бубадини Гуьлпери бадеди (Гъетягъ диде) Чѝлихъай итим къенвай Нигер тѝвар алай паб вахчунай. Адахъ Кумсият тѝвар алай рушни галай. И хизан 9 йисуз чи чѝхи бубадин кѝвале яшамиз хъана...

1953-йисуз Азиза вичин стхадин гада Шамсудинни Къартас-Къазмайрал хкана. Адан аял йисар гъа чи кѝвале Шагъпаз бубадин патав акъатна. Зи буба Шагъпазов Азиза Мегъарамдхуьруьн райисполкомдин председателвиле кѝвалахзавай. Чи хизанни гъана - Мегъарамдхуьре яшамиз жезвай.

Йикъарикай са юкъуз жегъил гада Шамсудин, са цѝпина авай къатухни гъаз, яхдиз Къартасрилай чи кѝвализ атана акъатда. Адан дерт сад тир: вич кѝлдай ва са пеше къачудай чкадиз ракъурун. “Азим дах, - лугъуда ада, - икѝ жедач, валлагъ. Зун са кѝлдай чкадик кутур”.

Дахди Шамсудин Махачкъалада ремесленний училищедик кутуна. Ана кѝлна, уьмуьрлукъ ракъун рекъин станциядал контейнерин майдандал кѝвалахна. Ина адакай лап гъурметлу фяле, гзафбуруз куьмеккар гудай дуст хъана. Гъа шартлари адакай шаирни авуна.

Р.Гъамзатован куьмекдалди яшамиз жедай кѝвалерни къачуна. Ленинан тѝварунихъ галай куьнеда...

Къисмет ахътинди хъана хъи, са вахтуниллай Шамсудин Тагъирован кѝваликай зазни куьмек хъана. 1970-йисуз за мехъерарна. Заочнидаказ кѝлзавай, 34-нумрадин школада Велиханов Велихан Велихановичан гъилик кѝвалахни ийизвай. Зи юлдашди (суса) ДГУ-дин химиядин факультетда кѝлзавай.

Шамсудиназ чир жеда чун са къулайвални авачир квартирада киридикъ яшамиз жезвайди. Ада и кар къабулнач, чун вичин кѝвализ хутахна. Гъа икѝ чи хизанар саки къве йисуз санал хъана. Аял чѝвуз вичиз чи кѝваликай мугъ хъайи шаирди чазни галайвилер хъуьвуна.

Шамсудинан шаирвилкай гъавилляй заз

чѝда. Зи диде Асаратан рикел Шамсудинан жегъил чѝван хейлин шиирар алама. Инал чна гъанвай чѝлар гъадан мецелай кхъин хъувурбур я.

Кагъаз

Хабар къаз-къаз ахлад, кагъаз,
Жагъура чи кѝвални район.
Кѝвал чирна хъиз халудбурун,
Мугъман хуьхъ вун гъаниз, кагъаз.

Рикеллачир зун сад я лагъ,
Гележегда устад я лагъ,
Шаирвал зѝ мурад я лагъ,
Тапшурмиша кѝвиз, кагъаз.

Шамсудиназ хуьряй са руш кѝлзавай. Амма къисмет хъанач. Ада ихътин чѝл тукъурна:

Са дагъ хъиз зун уяхъ я, вун акурла.
Гъяркъуь дуьнья дар я заз, вун такурла.
И зегъметар дуьньяд винел члугурла,
Зегъметдин гъахъ хъана кѝланда, кѝлани яр.

Вун акурла, зун сивихъ къван тух жеда.
Ви хесетар тамам заз артух жеда.
Шад тир гуьгъуьл мадни зи ачух жеда,
Заз кѝланда хъи вун акуна, кѝлани яр.

Мус жеда бес гуьзел чандин сивик хъвер?
Далдам - зурне ягъиз, къежеллаз мехъер.
Къузуь, жегъил акахъна, ийиз къуьлер,
Мураддин югъ эрзиман я, кѝлани яр...

Шамсудин Тагъирова вичин “Гъич рикел-лай алатдач” шиирда багъри ерияр датлани вичин бейнида авайдакай, вилерикай карагъавайдакай кхъизва:

Мукъвал-мукъвал аквада заз ахварай
Гугланчѝ хътин чи хайи хуьр - Камархуьр
Вилин лекъвер ацлуда зи накъварай,
Рикел хъезв аял вахтар - зи уьмуьр.

Карагда зи вилерикай датлани
Гъамга хътин михъи, къайи булахар.
На лугъуди, зун мад иниз хтана,
Зи къуллугъда акъвазнавай пачагъар.

Мирес Шабан, Гъуьсен дах вич кѝлеваз,
Къурмишзава гурлу межлис Агъмеда.
Мутѝагъирни, гъерен ютур, келле гъаз,
Я къван гъа и мярекатдин тамада.

Стха Муслим гацумнава хиялри,
Вил заз ягъиз, спелрикай хуьрезва.
Заз тийижир, зун тийижир къегъалри
Къазва зи гъил, гъурметзава, гелкъевезва.

Мад вилерал накъвар къевезва шадвилдин,
Мажбур жезва шаир къве гаф лугъуниз.
Лишан я им бахтлувилдин, садвилдин,
Ни вуч лугъуй Шамсудинан къатлуниз?

Чѝхи устад туштлани вич гафарин,
Алакъдайвал ада бейтер тукъуьрда.
Уьмуьрдикай, йикъарикай гатфарин
Вичин чархни и дуьньядал элкъуьрда.

Адан буржи гъамиша дуьз рахун я,
Терефдар я ам гъурметлу дуствилдин.
Мурад-метлеб инсан шаддиз акун я!
Гъисабзава винизвал яз ам кѝлилин.

Хайи цав, чил гъич рикелай алатдач.
Адан накъвар виртѝдилай ширин я.
Риклин къеняй чун садрани къакъатдач,
Ватандикай зи фикирар дерин я.

Фад ша, фад ша, зи гуьзел

Зи рикѝ алай мани хъиз,
Ви тѝвар алаз зи мецел.
Цавай фѝдай къарни хъиз,
Фад ша, фад ша, зи гуьзел.

Вун дарман я зи риклин,
Маса дарман герек туш.
И кар чир хуьхъ ваз якъин,
Эй зи руьгъдин багъа къуш.

Югъни йѝф хъиз акъатда,
Вун такурла, сузадик.
Рикѝ хурукай хкатда,
Цуьк къурада къузадик.

Гъикъван экуь ятлани,
Вун такур югъ мичли я.
Валай гъейри садани
Чим гудач заз, мекъи я.

Зи рикѝ алай мани хъиз,
Ви тѝвар ала зи мецел.
Цавай фѝдай къарни хъиз,
Фад ша, фад ша, зи гуьзел.

* * *

Зи дидедиз чи хуьрерин гадайрини руша-ри, сусарини къарийри лугъуз хъайи хейлин чѝлар (манияр) чѝда. За къатлѝвал, халкъдин ирс - ацукъун-къарагъунин, хизанра гъурметхатур хуьнин адетар чирун патал ихътин чѝларихъ тербиядин метлеб ава. Халкъдин уьмуьр, халкъдин фольклорда хъиз, мадни гъина хъсандиз раиж жеда! Агъадихъ гъа манийрикайни кѝлзавайбуруз теклифзава.

Пѝнид таран хилел (а)цукъна,
Макъмарда пѝрен нуькѝре,
Заз акъудна лугъун тийиз,
Вуч аватлѝ, яр, ви рикѝе?

Къавах таран хилел (а) цукъна,
Пѝнидин багъ хуьз тахъай яр.
Хазинадин къулал (а)цукъна,
Кѝлани суна гъиз тахъай яр.

Эй юлдашар, куьне вирда
Кѝлани ярдиз нуьсрет гуй лагъ,
Кѝлани рушни кѝлани гада
Къвед чеб чпиз къисмет хъуй лагъ.

Цавай фѝдай вили лифер,
Мад хъфена леле багъдиз.
Сад Аллагъдин (у)муд кутуна,
Гѝла фѝда кѝлани ярдиз.

Чубарукар гатуз - хуьре,
Зулуз жеда Къабед рекъе.
Ваз кѝланидан дерт акурд я,
Хабар яхъ тлун, залум диде.

Винидихъай сел атана,
Кѝлахцугъарин дередаваз,
Язух хъана кесиб папан,
Чумаларин къарадаваз.

Пудкъад манат кири гана,
На зал дуьшуьш гъана, балкѝлан.

Машин - кура цава къугъваз,
Туьнтвал аку члуглаз вакѝлан.

Дагъларай тлугъ къевезавалда
Абукевсер булахдаваз.
Дуьнья михъиз шезавалда,
Кѝланид тахъай рушахъ галаз.

Са пенжерда къве сумавар,
Сумавардал къизилдин пеш.
Икъван кѝлани ваз тахъайла,
За нин кѝвале кѝил твада бес?

Вили цавук гурар кѝланда,
Аллагъд патав физ-хкведай.
Зак ничхирдин лувар кѝландай
Ярдал серин гъаз къекъеведай.

Шалбуз дагъдин кѝланевай пѝир,
Зун ви патав къеведайвал тир,
Ахварайни таквадай яр,
Вун авай хуьр мукъвал кѝлан тир.

Цавай фѝдай самолетрихъ
Пароходдин чархар гала,
Гѝла бес я, чан жегъилар,
Чахъ ксудай ахвар гала.

Гъуьлелай тлугъ фѝдай луйткве,
Гъуьлуьн а пад аквадай туш.
Цѝикъвед дустагъ са пенжерда,
Мад, къелем, ваз аквадайд туш.

Дагъдин кѝланяй фѝдай фѝйтун,
Чан фѝйтундиз акъахай яр,
Ви таяриз сусар гъанва,
Къариб чуьлдиз акъатай яр.

Алагуьзлуь, вун зи яр я,
Къадар-къисмет агъад кар я,
Сабур ая къвер зулалди,
Рикѝиз кѝлани алагуьзлуь.

Келегъадал зардин пешер,
Заз келегъа гъидани, яр?
Чун чаз къисмет хъун хъайитлѝ,
Аманат хъиз хуьдани, яр?

Им са дагъ туш, ирид дагъ я,
Чан дагълара къекъевей жейран.
Нуьгвед ич хъиз зун рикѝеваз,
На вуж галаз гъалда девран?

Истамбулдин фере верчер,
Гъѝлѝй-гъѝлиз нуьгвед ичер,
Ич аватна, цѝк акатна,
Яр такваз, зи рикѝ акъатна.

Вацлун къерех къуна фена,
Заз вегъедай дегъне хъанач.
Кѝлани ярдин гъѝл-гъѝлеваз,
Заз са фѝдай уьлкве жагъанач.

* * *

Агъадихъ галай вад бенд Пичеханан
эмедин гада Насруллагъан свас Муьми-
ната (Куркѝлур) авур дулдурмаяр кацери
тухвайла, къариди зарафатдай лагъайбур
тир.

Як гатадай къуьруь дегъре,
Тахтун виле ава Куркѝлур.
Дулдурмаяр каци тѝурла,
Ви плузаррал хъана куркур.

Кѝвачер члугу урус менсеб,
На дулдурма тѝуьнава хъи.
Къуншидин кац галаз хквез,
Чка-чкада ви кѝил ава хъи.

Цѝару кацин эхир пуч хъуй,
Кацер галаз къавал атай.
За Куркѝлуроз вуч лугъуда,
Дулдурмайрин патар атлѝ.

Загъирата агъузарда
Дулдурмайрин гъайѝфвилляй.
Кац тѝкилдихъ къатканав,
Вичин чандин зайѝфвилляй.

Къуба пата яцар куьтен,
Къѝбле патаз ачух атуь,
Гъѝл хуькъевек кваз ацукънавай,
Вун Аллагъдиз язух атуь.

Чи алимар

Гъевесни алакьунар хъайила...

Мукьвара зун илимдин рекъе кьетен агалкьунар къазанмишнавай жегил алимарин жергедай тир мад са ватанэгьлидихъ галаз таниш хъана. Къе азз ДГУ-дин физикадин факультетдин декандин заместитель, 2012-йисалай и факультетдин жегил алимарин советдин председатель, ФКСИН-дин (физика конденсированного состояния и наносистем) кафедрин чехи преподаватель, университетдин УНИР-дин (управление научно-исследовательских работ) ва "Нанотехнологии" НОЦ-дин (научно-образовательный центр) илимдин кьуллугъчи **СУЛТАНАГМЕД ХАНАГМЕДОВИЧ ГЪАЖИМЕГЪАМЕДОВАКАЙ** ихтилатиз кланзава.

Ам 1983-йисан 17-ноябрдин СтIал Сулейманан райондин Дарклушрин хуьре дидедиз хъана. Хуьруьн мектеб тафаватлудаказ куьтягьадалай кьулухъ ада къатIана хъи, илимдин рекъе кьетли камар къачун патал анжах мектебда къачунвай чирвилер бес жедач. Ихтин фикирдал алаз ам физикадинни математикадин хилляй мадни артух чирвилер къачун патал сифтедай Астрахандин, гуьгьунлай Москвадин фена ва махсус курсара клелна.

2001-йисуз математикадин физикадай агалкьунралди имтигъанар вахкайдалай кьулухъ ам ДГУ-дин физикадин факультетдик экечIна. Яру дипломдалди вуз акъалтIарай 2006-йисуз ам ГАК-дин теклифдалди хъанавай пешедин рекъяй аспирантурадик, гъа са вахтунда и йисуз Грозныйдин нефтIадин институтдин инженерно-экономический факультетдин заочникадаказ экечIна (2009-йисуз и вузни яру дипломдалди куьтягъна).

С.Гъажимегъамедован иштираквал аваз цийи затIар арадал гьидай цийи къайдаяр, технология

арадал гъана. Жегил алимар кьилиз акъуднавай ахтармишунриз илимда, тежрибада еке итиж ийизва, ада арадал гъанвай технологиядик электроникадани электроэнергетикада хъсан менфят къачудай мумкинвал гузва.

Илимдал ам гъеле студент тир вахтарилай машгъл я. Аспирантурада клелдай вахтунда ада хъанавай пешедин рекъяй вич савадлу ва хуси ахтармишунар кьиле тухуз жедай алакьунар авай пешекар тирди тестикъарна. Алатай йисара ам са шумудра грантриз лайихлу хъана, 2006 ва 2008-йисара университетда тебии ва гуманитарный илимрай кьиле феий лап хъсан илимдин кьвалахдин конкурса "Тебии илимар" номинацияда гъалиб хъана, 2012-2014-йисара "ДГУ стратегиядин рекъяй вилик тухунин программа" грантар кьилиз акъудна.

Ам чи ва къецепатан уьлквейрин журналра чапдай акъатнавай илимдин 150-далай гзаф макъалайрин авторикай сад я, адан хейлин кьвалахрикай дуьньядин дережадани менфят къачунва. Ибурулайни гъейри, ам 2 патентдин,

цийи затI гъасилунин сирдин шагъадатнамадин сагъиб я.

Султанагмед Гъажимегъамедова 2021-йисан 18-мартдин физикадинни математикадин илимарин кандидатвилдин диссертация "Структура, состав и свойства наноструктурированных YBCO материалов" темадай ахтармишунрин "Курчатовский институт" центрада хъана. Илимдинни ахтармишунрин кьвалах ада физикадинни математикадин илимарин доктор, ДГУ-дин физикадин факультетдин профессор Д.К.Палчаеван регъбервилек кваз тамамарна. Диссертациядин советдик кваз хъайи 20 алимдинни чи ватанэгьлидин илимдин кьвалахдин хъсан кьимет гана.

С.Гъажимегъамедова мукьвал-мукьвал Россиядин, международный конференцияра иштиракзава. Зегьметдин рехъ ада ДГУ-да 2003-йисуз лаборантдин кьуллугъдилай гатлунна. Савадлувал къалурай пешекардикай гуьгьунлай кьилин инженер, преподаватель, чехи преподаватель хъана.

2010-йисуз физикадай Вирироссиядин олимпиададин республикадин паюнин призер гъазурунай адан алахъунар гуьрметдин грамотадалди къейдна. Вузда методикадинни илимдин рекъяй бегьерлувилелди кьвалахунай, жегил алимариз, аспирантриз, студентриз кумекар гунай адав шабагъ агакъна. Алимдин гъилик чирвилер къачузай студентрин арадай кьуд касдикай «УМНИК» лишандик кваз тешкилнавай грантин гъалибчияр хъана.

Султанагмед Гъажимегъамедован хизанда пуд аялдиз тербия гузва. Чна умуд куьтазва хъи, вичин кардив рикI гъаз, гъевесдивди эгечIнавай алимариз кьвалахдани илимда мадни еке агалкьунар жеда.

Уьлкведа ва дуьньяда

ВОЗ-дин малумат

Виридуьньядин здравоохраненидин тешкилатди малумар-завайвал, коронавирусдин омикрон-штамм гегъеншдиз чукуунин хаталувал ава. Идакай "Новости" РИА-ди хабар гузва.

И йикъара Великобританияда, "омикрон" себеб яз, са кас къена. Вирусдин цийи штамм сифтедай ноябрдин эхирда Ботсванада ЮАР-да дуьздадал акъуднай. Пешекаррин фикирдалди, цийи штамм идалай вилик коронавирусдик начагъ хъайибуркни, вакцинадин рапар янавайбурукни акатун мумкин я. Гамалеян тIварцIихъ галай центрадин директор А.Гинцбургга къейднавайвал, рапар янавайбуру начагъвал къезилдаказ алудда.

Уьлкведин Роспотребнадзордин кьил А.Поповади хабар гайивал, Россияда коронавирусдин "омикрон" штамм дуьздадал акъуддай тест-система арадал гъанва.

Иммунолог, медицинадин илимарин кандидат Н.Крючкова къейднавайвал, Россияда тIугъвал 2-3 йисуз мад давам жеда. Адан фикир "RT" чешмедин малумарна.

Чи уьлкведа коронавирус акатайбурун къадар 10 миллиондиль алатнава, къенвайбурун къадар - 292 агъзурдалай. Дуьньяда коронавирусдик 5 миллионни 300 агъзурдалай виниз ксар къена.

Яракьрал къадагъа эцигна

Германиядин вилкан канцлер А.Меркела НАТО-дин хилляй Украинади ракурзавай яракьрал къадагъа эцигна. Идакай "Bild" чешмедин хабар гузва.

Къейдзавайвал, Киевди гъакъи ганвай Америкадин яракьар агакъарунин гьерекай акъвазарунин ихтияррикай Берлинди майдин вацра менфят къачуна. Яракьар ракурзуниз аксивалунин жигъетдай чеб тек туширди къалуруналди, а чIавуз Меркель кьиле хъайи гьукьуматди Нидерландарни и кьарардин терефдал гъана. Августди Украинадин президент В.Зеленскийди А.Меркелевай фикир дегишарун тIалабнайтIани, ада а кар къабулнач. Са къадар яракьар агакъарунин гьерекай анжах ноябрдин вацра гуьнгьуна хтуна.

В.Зеленскийди идалай вилик Германиядивайни яракьар къачуз кланзавайдакай малумарнай. Амма Германиядин къецепатан крарин министр Х.Мааса къалмакъалар авай зонадиз яракьар ракурзуни рехъ тагана клани кар тирди лагъанай.

Австрия рази я

Австриядин цийи канцлер К.Нехаммера "Северный поток-2" газдин турба кардик кутунин тереф хуьзва. Адан фикирдалди, Украинадин гъалар себеб яз газдин турба кардик кутунин манийвал гун дуьз туш.

"Spiegel" чешмедин делилралди, Россиядин "Северный поток-2" газдин турба Европадин умуми проект я, гъавилляй, Украинадин гъалариз килигна, ам Россиядиз аксивалдай такъатдиз элкъуьруниз рехъ гана кланзавач.

Нехаммера къейд авурвал, газдин турба кардик кутуниди неинки Россиядиз, гъакI Германиядизни, Австриядизни, Евросоюздин мукькуь членризни хийир жезва. Амма Германиядин МИД-дин кьил А.Бербока хабар гана хъи, гуя Европадин энергетикадин къанунин истемешунрин къазвач лугъуз, Россиядин газдин турба кардик кутунилай гъелелиг разивал ийиз жезвач.

Махсус векил тайинарда

Туркиядихъ галаз рафтарвилер къайдадик кутун патал Эрменистанди махсус векил тайинардайвал я. Идакай а уьлкведин МИД-дин пресс-секретарь В.Унаняна хабар гана.

Уьлквейрин арада алакъаяр хъсанарун патал къе терефдини векилар тайинарункай идалай вилик Туркиядин МИД-дин кьил М.Чавушогьлудини лагъанай.

Къейд ийин, Туркиядинни Эрменистандин арада авай часпар Анкарадин теклифдалди 1993-йисалай агалнава, абурун арада дипломатвилдин алакъаярни авач. Уьлквейрин арада алакъайрин муракабвал арадал атунин себебрикай сад Анкаради Къарабахдин месэлайра Азербайжандин тереф хуьнихъ галаз алакъалу я.

Къавалай мурклар аватна...

Санкт-Петербургда дараматдин къавалай мурклар аватуниди къе касдин сагъламвиллиз зарар хъана, хабар гузва "Новости" РИА-ди.

Арадал атай агъвалатдин гъакъиндай талуьк райондин прокуратуради ахтармишунар кьиле тухузва. Гуьзчивал тухунал ва къавар вахтунда михъи авунал машгъл тешкилатри къанундал амалзавай тегъердиз кьимет гуда.

Къаварилай мурклардин къаябар, чIутхваррикай мурклуцIар аватуниди инсанриз хасаратвилер гузвай дуьшуьшар хуьтлуьн вахтунда тIимил жезвач. Хаталувал авай чкайра къекеведейла, инсанри дикъетлувал квадар тавун важиблу я.

Индонезияда залзала

"Лента.ру" чешмедин хабар гузвайвал, Индонезиядин къерехра 7,7 баллдин магнитудадин залзала хъана. Чкадин метеорологиядин агентстводи къейднавайвал, и жуьреда чил зурзуниди цел зурба леле акъалтунин хаталувал ава.

Чин гъазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Куь ихтиярар

Рекъемрин полис

Медицинадин страхованидин чарасуз полис (ОМС) гила рекъемрин жуьреда жеда. Аял хъайила ва я Россиядин гражданство къачурла, рекъемрин полис са чарцIарни галачиз гъазурда. Къейдзавайвал, полисдин цийи жуьре 2022-йисуз пайда жеда. ИнI, медицинадин рекъяй кумек герек хъайила, жув вуж ятIа чирзавай документ (паспорт) къалурун бес жеда. Идакай РФ-дин здравоохраненидин министр М.Мурашкоди малумарна.

Адан фикирдалди, рекъемрин полис кардик кутуниди медицинадин идарайриз физвайбурун кар фад-фад ва къулайдаказ тукьлуьда. "Им мад са цийивал я... 2022-йисалай уьлкведин агъалийривай чарчин полис герек амачирди яз гъисабайтIа жеда", - лагъана министрди.

Къейдзавайвал, ОМС-дин полис арадал гъун патал Госкьуллугърин порталдин кумекдалди электронный къайдада арза кхьиз жедай мумкинвал ава.

Къез чидани?

Болгариядикай итижлу делилар

- Болгария Европадин къадим уьлквейрикай сад я, адан бине чи девирдал къедалди 681-йисуз кутуна. А чIаваалай инихъ уьлкведин тIвар садрани дегишарнач.
- Болгариядин агъалийрин къадар саки 7 миллиондин агакънава.
- И уьлкведин умуми майдан 110910 квадратный километрдики ибарат я, адакай 360 квадратный километр ци къунва.
- Болгариядин виридалайни гъевчи шегъер Мелник я.
- И уьлкведин майданрин саки пудай са пай тамари къунва.
- Тарихдин къадим памятникрал гъалтайла, Болгария Европада пуд лагъай чкадал ала (Италиядильни Грециядильни ала тайла).
- Дуьньяда гъасилзавай марвардин чIемедин умуми къадардикай 85 процент Болгарияда гъазурзава.
- Гъилихъ акалдай рекъемрин сят сифте яз болгарви Петр Петрова арадал гъана.

- Болгарви пагъливан Дан Колов 1500 сеферда бягъсера гъалиб хъана, анжах 2 сеферда кумукъна. Ихтин нетижа авай пагъливан мад дуьньядал хъанач.
- И уьлкведа ЮНЕСКО-дин къаравулвилек квай 9 объект ава.
- София и уьлкведин меркезни я, виридалайни къадим шегъерни.
- ИТ-дин пешекаррин къадардал гъалтайла, Болгария вилик жергеира авай уьлквейрик акатзава.
- Болгариядин вири мулкара 4 агъзурдалай виниз къветIер ава.
- Болгария курортралди машгъл уьлквейрикай сад я.
- Болгарвиар патал спортдин виридалайни кьилин жуьре футбол я. Саки гъар къевед лагъай агъалидин рикI футболдал ала.
- 2007-йисуз Болгария Евросоюздик экечIна, акъван чIавалди и уьлкве НАТО-дик квай.
- Болгария гъевчи уьлкве ятIани, къуьл гъасилунал гъалтайла, ам дуьньяда 11-чкадал ала.

жуьмя, 24-декабрь

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes categories like РГВК, РОССИЯ 1, НТВ, ДОМАШНИЙ, ТВ-ЦЕНТР, ЗВЕЗДА.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes categories like ПЕРВЫЙ, РОССИЯ 1, НТВ, ДОМАШНИЙ, ТВ-ЦЕНТР, ЗВЕЗДА.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes categories like ПЕРВЫЙ, РОССИЯ 1, НТВ, ДОМАШНИЙ, ТВ-ЦЕНТР, ЗВЕЗДА.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes categories like ПЕРВЫЙ, РОССИЯ 1, НТВ, ДОМАШНИЙ, ТВ-ЦЕНТР, ЗВЕЗДА.

киш, 25-декабрь

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes categories like РГВК, РОССИЯ 1, НТВ, ДОМАШНИЙ, ТВ-ЦЕНТР, ЗВЕЗДА.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes categories like ПЕРВЫЙ, РОССИЯ 1, НТВ, ДОМАШНИЙ, ТВ-ЦЕНТР, ЗВЕЗДА.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes categories like ПЕРВЫЙ, РОССИЯ 1, НТВ, ДОМАШНИЙ, ТВ-ЦЕНТР, ЗВЕЗДА.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes categories like ПЕРВЫЙ, РОССИЯ 1, НТВ, ДОМАШНИЙ, ТВ-ЦЕНТР, ЗВЕЗДА.

гьяд, 26-декабрь

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes categories like РГВК, РОССИЯ 1, НТВ, ДОМАШНИЙ, ТВ-ЦЕНТР, ЗВЕЗДА.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes categories like ПЕРВЫЙ, РОССИЯ 1, НТВ, ДОМАШНИЙ, ТВ-ЦЕНТР, ЗВЕЗДА.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes categories like ПЕРВЫЙ, РОССИЯ 1, НТВ, ДОМАШНИЙ, ТВ-ЦЕНТР, ЗВЕЗДА.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes categories like ПЕРВЫЙ, РОССИЯ 1, НТВ, ДОМАШНИЙ, ТВ-ЦЕНТР, ЗВЕЗДА.

КУЛЬТУРА 20-26-ДЕКАБРДАЛДИ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes categories like ИСЛЕН, САЛАСА.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes categories like АРБЕ, ХЕМИС, ЖУЬМЯ, КИШ, ГЬЯД, РАДИО.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes categories like АРБЕ, ХЕМИС, ЖУЬМЯ, КИШ, ГЬЯД, РАДИО.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes categories like АРБЕ, ХЕМИС, ЖУЬМЯ, КИШ, ГЬЯД, РАДИО.

Программа гъзурайди - Н. РАШИДОВА

Дин

Чехи гунагъар

Ямин МЕГЪАМЕДОВ, диндин рекъай алим

(Эвел - 45-49-нумрайра)

2)...Виче Къуръандин аятрихъ ва Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) гъадисрихъ галаз маса шейэрни кхъенвайбур...

Шариатда ихтияр авай рукъйадихъ пуд шартл ава.

1. Ам анжах Къуръандай ва Суннадай хъун. Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) келимадиз килигна, имам Муслиман сагъигъ гъадисрин ктабда къалурнава...

Пайгъамбарди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) азарлу касдал кыл члугъаз фейила (зиярат авурла), ада адал рукъйа клелзавай.

"Сагъигъ Муслим" ктабда къалурнава: "Аллагъдин расулди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) вили ягъуникай, зегъерлу (агъу авай) гъайванри класуникай ва къвалариз хирер акъатдай азардикай рукъйа ишлемишунин карда регъятвал (ихтияр) ганава".

2. Ам араб члалалди хъана кланда. Вични гафарин тартиб къайдадик кваз хвенваз, манаяр ачухдиз гъавурда гъатдайвал.

3. Инсандиз ам (рукъйа) себебрикай са сеbeb тирдан ва адахъ анжах Аллагъдин изиндалди авай тагъсирдилай гъейри, маса тагъсир авачирдан гъакъиндай инанмишвал хъана кланда.

4) Диндар ва салигъ ксарин тарифунин карда сергъятрилау элячлун (бязибуру абуруз Раббидиз хас тир ерияр гузва.

Ширкдикай мукъаятвал авунин эмир

Аллагъ-Таалади Къуръанда лагъанва (4-сура, 48-аят, мана): "Гъакъикъатда, Аллагъди (гъич садазни) Вичиз (масад) шерик гъун (ширкдикай туба тавуна къе-

йидаз) багъишдач, адалай гъейрибур (амай гунагъар) Вичиз клан хъайидаз багъишда. Ни Аллагъдиз шерик гъайитла, ада чехи гунагъ къундармишнава".

Мад са аятда лагъанва (6-сура, 22-аят, мана): "(Къуй игътиятвал авурай абуру) а Ийкъакай - Чна абур вири кватл хъийидай. (Чпи) ширк авурбуруз Чна лугъудай: "Гъинава куь шерикар (гъуцар) куьне (Аллагъдин шерикар я лугъуз) тес-тикъарай?" (гъинава абурун шафаат, квез гузай куьмек?!)"

Маса аятда генани къейднава (4-сура, 116-аят, мана): "Гъакъикъатда, Аллагъди (гъич садазни) Вичиз (масад) шерик гъун (ширкдикай туба тавуна къейидаз) багъишдач, адалай гъейрибур (амай гунагъар) Вичиз клан хъайидаз багъишда. Ни Аллагъдиз шерик гъайитла, гъакъикъатда, ам рекъелай алатнава - яргъал алатуналди (ам ягъалмиш хъанва дуьз рекъикай - яргъал ягъалмишвелелди)".

Мад са аятда гъакъини лагъанва (5-сура, 72-аят, мана): "... (Бес), гъакъикъатда, ни Аллагъдиз шерик гъайитла, адаз Аллагъди Женнет гъарамнава..."

И аятри къалурзавайвал, ширкдикай (адан вири жуьрейрикай) яргъаз хъана кланзава, адакай мукъаят хъун лазим я.

Адаман несилрин (инсанрин) арада сифте яз ширк арадал ату

Ам Нуьгъ пайгъамбардин (алейгъи ссалам) халкъдин арада хъайи кар я: Аллагъ-Таалади Адам халкъ авурдалай къулхъ иблсидиз Адамаз сажда авунин эмир гана, амма ада инкарна (члалаз килигна).

Гуьгъунлай ада авур виридалайни пис амал абур ширкда тун я. И кардиз имам Бухарийди Ибн Аббас асгъабдилау (Аллагъ рази хъурай члелай) агакъарзавай гъикаятда баян гузва.

Эгер а лянетлуда (шейтанди) сифте къйлай абуруз а диндар ксариз ибадатун эмирнайтла, гъелбетда, халкъди а кар къабулдацир ва адаз муьтлуьгъ жедачир.

Къейд ийин хъи, шейтанди мушрикърихъ галаз бутариз (гъуцариз) ибадатун патал мадни маса къугъунарни ийизва.

(КъатI ама)

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайитла, ватцапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз кхъихъ.

Спорт

Эрелар, ваз аферин!

ГРЭППЛИНГ

Чи мухбир

11 ва 12-декабрдиз Москвада грэпплинг-дай дуьньядин чемпионат кыле фена. Ана ери-бине Къурагъай тир Эрелар ФЕЙЗУЛЛАЕВА чемпионвилин твар къазанмишна.

Рикел хкин: азаддаказ къуршахар къунай дуьньядин чемпионвилин, грекринни римлуйрин жуьреда къуршахар къунай, дзюдодай, самбодай Россиядин са шумудра чемпионвилин тварар къазанмишнавай Э. Фейзуллаева грэпплингдайни вичин къуватар ахтармишун къетна.

хци спортдин цийи жуьредайни хъсан нетижа къалурна, неинки вичин ватан тир Къурагъар, гъикI вири лезги халкъни шадарна.

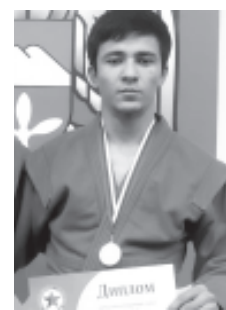
Вилик - Россиядин чемпионат

САМБО

Чи мухбир

И йикъара Нальчик шегъерда самбодай кыле фейи СКФО-дин чемпионатда Дагъустандин хъянавай командадик кваз иштираккай къегъалри вири санлай-9, абурукайни къизилдин 5 медаль къазанмишна...

И акъажунра вичин ери-бине Ахцегъ райондай тир, алай вахтунда Каспийскда яшамаш жезвай Завир ГЪАЖИЕВА (58 кг-дал къведалди заланвал авайбурун арада) 1-чка къуна.

тёвка къазанмишна, гъакъини 18 йиса аваз чи къегъалди самбодай спортдин мастервилин тварни къачуна.

Рикел хкин: эхиримжи пуд гъафтеда Завира са шумуд акъажунра вичин къуна...

Экуь къаматдиз бахшна

"Лезги газетда" диндин пак кхъинар жезва. Гъавиллай ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я.

ВОЛЕЙБОЛ

10-декабрдиз Къурагъа, генерал Муьгъуьдин Къагъриманован экуь къаматдиз бахшна, волейболдай адет хъанвай турнир кыле фена.

Къурагърин 2-нумрадин юкъван школа-

дин команда 1-чкадиз лайихлу хъана. 2 ва 3-чкаяр, талукъ тирвал, Къурагърин хуьруьн ветеранрин ва ДЮСШ-дин, 4-чкани МВД-дин Къурагъ районда авай отделдин командайри къуна.

ВикIегъбур хъяна

АЗАДДАКАЗ КЪУРШАХАР КЪУН

Меьгарамдхуьруьн райадминистрацияди ДАССР-дин 100 йис тамам къуниз бахшнавай нубатдин серенжем - 2002-2003-йисара дидедиз хъайи жаванрин арада азаддаказ къуршахар къунай Дагъустандин зонадин квенквечивилин акъажунар кыле тухвана.

А.Исрафилован тварунихъ галай 1-нумрадин ДЮСШ-да (Меьгарамдхуьр) кыле фейи и акъажунра 11 командадик кваз 90-далай виниз жаванри гъасиррал чпин устадвал, алакьунар къалурна.

Гъалиб хъайи спортсменриз кубокар, грамотаяр, талукъ дережайрин медалар гана. Абурун арада СтIал Сулейманан райондай тир спортсменарни ава. ИкI, зона-

дин акъажунра Рагъим Алискерова -1 (61 кг-дин заланвал авайбурун арада), Мадрид Ашурбегова (74 кг) ва Сулейман Агъмедова (92 кг) -2, Исакъ Меьгамедова (60 кг), Артем Фатагъова (65 кг) ва Алаудин Гъасанова (79 кг) 3-чкаяр къуна.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин министерство
367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГЪИМОВ
(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55
ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ
66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
66-00-63

КУЛЬТУРАДИН
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
66-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
66-00-64

ЯШАЙШИДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА
66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ
66-00-62
КАССА
66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Н. ВЕЛИЕВА

Газет йиса 52 сеферда актатзава
Газет алакьадин, информационный техноло-
гийрин ва массовый коммуникацийрин хиле
гуьзчивал авунин рекъай Федеральний къул-
лугъдин Дагъустан Республикада авай Управ-
лениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистра-
ция авуна.
Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди туькъур хъийизва.
Макъалайриз рецензияр гуьзвач ва абур эл-
къвена вахъузвач. Редакциядинни макъалай-
рин авторрин фикрар сад тахъун мумкин я.
Газетда чап авун патал теклифнавай матери-
алра гъанвай делилрин дуьзвилин ва керчек-
вилдин патал хъай жавабдарвал авторрин чпин
хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200
Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахъудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 17.00

Газет "Издательство" "Лотос"
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинан куьче, 6.

Тираж 6065

И лишандик квай материалар гъакъидихъ чапзавайбуру я.
12+ - Икъван яшар хъанвайбуру къелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкъала
БНК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Мубаракрай!

Махачкъала шегъерда яшамиш жезвай Къурагъ дагъларин велед, хуьрехуьруьнви Хидир-Зулдан ЮНУСОВАЗ:

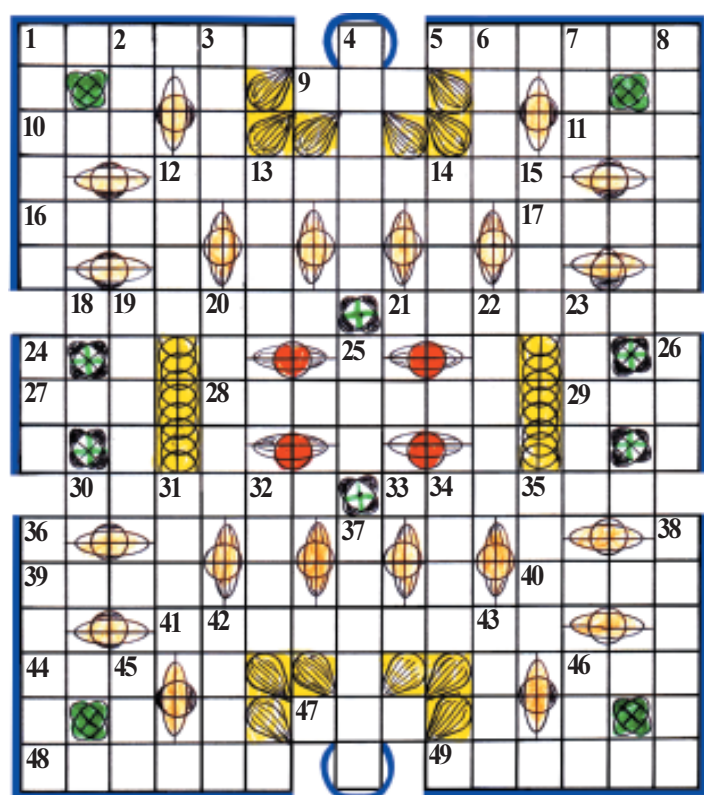
Юнус дахдин баркаллу хва,
Ви дережа вине ава.
Къурагъ дагълар-ватан багъа
Ви регъимлу рикле ава.

Мубаракрай ваз югъ хайи,
Уьмуьрдин эсенг гурлу хъурай!
Шикларни члугъваз хъайи
Руьгъдиз хушбур, нурлу хъурай!

ВАЗ ГЪУЪРМЕТЗАВАЙ
МЕГЪАМЕДШЕРИФ
ВА АДАН ХИЗАН.

Кроссворд

Туькъуьрайди - Салигъ ИБРАГЪИМОВ

ДУЪЗ ЦАРАРА: 1. Парчадин са жуьре. 5. "Лакви" лезгидалди. 9. Къвалин гъайван. 10. Гуьрчег, юргъа балкъан. 11. Къав алай гъаят. 12. Школьникрин отпуск (урус гаф). 16. Шикаят. 17. Вацун къери чка. 18. Лезги халкъдин виликан гъерекат. 21. Къул члугурла документдал эцигда. 27. Чуьлдин емиш. 28. Хъвер, шадвал патал ийидай ихтилат. 29. Къил эвядай зат. 30. Эрменистандин дагъ. 33. Самарканд вилаятда са шегъер. 39. Къвач аклидай, вир хътин чка. 40. "Сентябрь" лезгидалди. 41. Экуь хъун. 44. Адал гъал алчуьда. 46. Са къил кълеви куьне. 47. Экъчайи къуьлуьн гъуьруькхай ийидай шей. 48. Спортда чехи агалкъунрин дережа (урус гаф). 49. Машинара цазвай кудаи шей (урус гаф).

ТИК ЦАРАРА: 1. Багъдин емиш. 2. Са райондин центр. 3. Устлар. 4. Къарасдин куьруь къат. 6. Дидедин вах. 7. Дагъдин къуш. 8. Багъа, масан. 12. Дагъустанда аялрин лезги журнал. 13. "Апрель" лезгидалди. 14. Винтовкадин са пай. 15. Тфенг. 19. Вили гъалар. 20. Па-чагъдин къуллугъчи. 22. Залан. 23. Кицун жуьре. 24. Ахцегъ районда са хуьр. 25. Гергерин гъуьр. 26. Вердишар тавунвай, кхундай. 31. Салан майва. 32. Муьгъуьббат. 34. Цун муьрз. 35. Гуькуматдин мани (марш, урус гаф). 36. Гатфариз таму-тара ахъайда. 37. Гъвар. 38. Къвалин гъайван. 42. Стлал Сулейманан пеше. 43. Гъафтедин са югъ. 45. Гуьне. 46. "Барам" гафунин синоним.

"ЛГ"-дин 49-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:

ДУЪЗ ЦАРАРА: 1. Чубан. 3. Агъвал. 5. Асари. 7. Агъзур. 8. Иблис. 12. Хурма. 13. Атлас. 14. Темен. 15. Хабар. 17. Арчи. 19. Ижара. 21. Айван. 22. Къайси. 26. Туьтуьн. 27. Арута. 28. Нагъар. 29. Алаша. 31. Лампа. 33. Велед. 35. Савза. 36. Сухта. 37. Мулла. 38. Тафта. 39. Нубат.

ТИК ЦАРАРА: 1. Чанак. 2. Нагъма. 3. Алуча. 4. Либас. 5. Азият. 6. Игъсан. 9. Араба. 10. Алмас. 11. Имдад. 15. Хифет. 16. Район. 17. Асала. 18. Ишара. 19. Инсан. 20. Ахвар. 23. Атлас. 24. Къушма. 25. Агъали. 29. Айгъам. 30. Афата. 31. Лезет. 32. Алуга. 33. Ватан. 34. Девиет.

Миграгърин З. Зейналован тварунихъ галай юкъван мектебдин коллективди буба
Къарахан Серкеревич БАБАЕВ
кечмиш хъунихъ галаз алакьалу яз рагъметлудан хва Беглераз, свас Рианадиз ва амай вири мукъва-къилийриз, дериндай хажалат члугуналди, башсагълугъвал гуьзва.

2022-йис патал

Лезги газет

КХЪИХЪ!

ИНДЕКСАР:

йисанди - ПП200
6 вацранди - ПП171

почтайрин отделенийрай

газетдин къимет:

йиса - 873 манатни 73 кепек
6 вацра - 479 манатни 04 кепек

"Дагпечатдин" киоскрай:

йиса - 456 манат
6 вацра - 228 манат

Киоскрай вахъун патал газет къевай "Дагпечатдин" киоскра ва Каспийскда, Кирпичное шоссе куьчедин 13-нумрадин дараматдин 2-мертебада, кхъиз жеда.

Чи бухгалтериядай:

"Лезги газетдин" редакциядай чпи хутахдайбуру:

йиса - 325 манат
6 вацра - 162 манатни 50 кепек

Чи газет кхъинин патал хъай сулар пайда хъайитла, экуьнин сятдин 9-далай нянин сятдин 6-далди и нумрадиз зенг ийиз жеда: 8-928-584-16-72

Нумрадиз шиир

Лезги газетдиз

Ашукъ ШЕМШИР, фиярви

"Лезги газет" гуьзгуй я чун
Халкъ паталди зегъмет члугур
аквадай, стхаяр,
Хайи члалал миьхьидакъаз
Женгчияр я "Лезги газет"
рахадай, кхъейбуру.
Къел авурла, гъавурда фад
Миллетдин твар, члалан мектеб
аквадай, хъана вун,
Багърияр я "Лезги газет"
Гъам шаирри, гъам алимри
кхъейбуру. хвена вун.
Виш йис хъана, чи къисметрихъ
Манидарриз, тарихчийриз
элкъвена, гана вун,
Шад хабарар гъаз устаддиз
Дугърияр я "Лезги газет"
гелкъвена, кхъейбуру.
Пак цларарин жегът жигерра
Лезги члалан хазина я, диб,
къекъвена, умуд.
Дагъвияр я "Лезги газет"
Ви рехъ фирай асирралди
кхъейбуру. са шумуд.
Ви къуллугъда акъвазнава
Ашукъ Шемшир, на саз жуван
архаяр, фад акъуд, -
Мухбирарни, хуьз чи члалан
Лезгияр я "Лезги газет"
яхаяр. кхъейбуру.

"Лезги газетдин" редакциядай шаир **ПАКИЗАТ ФАТУЛЛАЕВА-ДИ** гъвечли аялар патал акъуднавай "Пси-пси псайди" твар алай ктаб маса гуьзва. Адан къимет 300 манат я.
"Хайи члал хуьн" проектдин сергъятра аваз редакцияди аялар патал акъуднавай "100 тапшуругъ" ктаб 200 манатдай маса къачуз жеда.

Япариз ван текъвезвайбурун фикирдиз!

Махачкъалада, Гоголан тварунихъ галай куьчеда авай "АРНИКА" поликлиникадай уьз киметдай япариз хъсан ван атуьн патал менфят къачудай аппаратар маса гуьзва. Газетдиз акъатнавай и малумат поликлиникадин векилриз къалура, абуру квез 1000 манатдин къадарда авай купон гуда. Винидихъ къейд авур хътин аппарат маса къачудайла, пулдин жигъетдай квез 1000 манатдин къезил жеда.
Алакьадин нумраяр: 8-988-444-77-22; 8-8722-55-77-22.
Шамил Нурмегъамедович ЧИНКОВ